

รายงานการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ

**Learning Process, Access to Justice Process to Strengthen the Underlying
Community.**

มนัสนันท์ ปิ่นพิทักษ์ และคณะ

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2562

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

กระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ
Learning Process, Access to Justice Process to Strengthen the Underlying
Community.

มนัสนันท์ ปิ่นพิทักษ์

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ใจสคราญ จารีกสมาน

สาขาวิชาพัฒนสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ยศวดี นีรารมย์

สาขาวิชาพัฒนสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ทุนอุดหนุนโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ งบประมาณแผ่นดิน โดยผ่านการพิจารณาจาก
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประเภทโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์ความรู้พื้นฐาน
ของประเทศ ประจำปีงบประมาณ 2562

(ก)

ชื่องานวิจัย	กระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชน ต้นแบบ
ผู้วิจัย	มนัสนันท์ ปิ่นพิทักษ์
ผู้ร่วมวิจัย	ใจสคราญ จารึกสมาน และยศวดี นิรารมย์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์และพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ปีเสรีวิจัย2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมแก่ชุมชนเพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มประชากรและเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเป็นการจัด โครงการในพื้นที่ให้กับประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คนจำนวน 2 ครั้ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ออกมาวิเคราะห์ข้อมูลบรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นแนวความคิดการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมต่อไปโดยนำข้อมูลที่ได้ออกมาวิเคราะห์บรรยายเชิงพรรณนาโดยการจัดกิจกรรมทั้ง 2 ครั้ง คือการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมแก่ชุมชนเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบ และการจัดกิจกรรมทบทวนความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมแก่ชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบจากการที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการจัดกิจกรรมทั้ง 2 ครั้งมีผลการวิจัยดังนี้ คือโดยภาพรวมกระบวนการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการด้วยกัน และระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับวิทยากร ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการได้สะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และ กระบวนการยุติธรรม และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน รวมถึงสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นได้ด้วยเมื่อมีการจัดกิจกรรมเพื่อทบทวนกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในการได้รับประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมด้านข้อมูลข่าวสาร กอปรกับมีวิทยากรที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ อาทิเช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ที่คณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่าเป็นหน่วยงานที่สามารถถ่ายทอดและให้ข้อมูลคำแนะนำแนวทางการแก้ปัญหาแก่ประชาชนที่เดือดร้อนเรื่องกฎหมายและการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม โดยตรง ประชาชนจึงได้รับความรู้เพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วยตนเองได้ ทั้งยังรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นชุมชนต้นแบบได้ต่อไป

คำสำคัญ : กระบวนการเรียนรู้, กระบวนการยุติธรรม

(๗)

Title	Learning process, access to justice process to strengthen the underlying community.
Researcher	MarnusnanPinpitak
Co-Researcher	JaisakranJarueksamarn,YoswadeeNirarom
Department	Law , Social development Faculty of Humanities and Social Sciences PhetchabunRajaphat University Research Completed Year: 2019

Abstract

This research purposed to reinforce community to access in the Justice process for increasing opportunity in the state basic public service assessment and invent a role model community in the Justice Process assessment. Researchers reviewed Texts and Documents. Data collected by the investigation in the Academic Service Activity, organized 2 times by the researchers in the community with 50 samples. Data were analyzed using the descriptive analysis on the principles of ‘Development’, ‘Reinforcement’, ‘Learning Process’ and ‘Reinforce the Justice Process assessment’. The outcome of the analysis was used to figure a draft of the role model community in Justice Process assessment. From the twice activities, the result of the research shown that; Overall learning process in the community is the experience exchange not only between participants and participant but also between participants and instructors. Participants’ feedback on the activities that the experience exchange makes a co-learning together process on Laws and Jurisprudence which can be applied in everyday life. Moreover, the knowledge can be passed on to

another. The instructors from Phetchabun Justice Provincial Office was very informative and instructive. Instructors advise the solutions making participants in the revise activities make more confidence on the participants in benefit of the Justice Process assessment. Keyword Learning Process, Justice Process.

Key Words: Learning process, Justice process

(ก)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยคำแนะนำต่าง ๆ จากคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และความร่วมมือช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ที่สละเวลาให้คำแนะนำ คำปรึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ทุกท่านที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ความกรุณาแก่ผู้วิจัย จึงขอขอบพระคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้มา ณ ที่นี้ด้วย

มนัสนันท์ ปิ่นพิทักษ์และคณะ

29 กรกฎาคม 2562

(ง)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
1.6 ประโยชน์ของการวิจัย.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ	16

2.3	ทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม.....	23
-----	-------------------------------	----

(จ)

สารบัญ (ต่อ)

	2.4	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25
บทที่ 3		วิธีการดำเนินการวิจัย.....	29
	3.1	กำหนดประชากร.....	29
	3.2	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	29
	3.3	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	30
	3.4	การวิเคราะห์ข้อมูล	30
บทที่ 4		ผลการวิจัย	31
	4.1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	32
	4.2	วิเคราะห์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม.....	42
	4.3	วิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับบริการพื้นฐานทางสังคมในกระบวนการยุติธรรมของภาครัฐ	48
บทที่ 5		สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	55

5.1	สรุปผลการวิจัย.....	55
5.1	อภิปรายผล	57
5.2	ข้อเสนอแนะ.....	60
	บรรณานุกรม.....	62

(น)

สารบัญ (ต่อ)

	ภาคผนวก.....	65
	ภาคผนวก ก(รูปภาพการจัดกิจกรรมครั้งที่ 1).....	66
	ภาคผนวก ข(รูปภาพการจัดกิจกรรมครั้งที่ 2).....	73
	ประวัติคณะผู้วิจัย	80

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยแผนงานวิจัยกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 2.การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป้าหมายที่ 2.เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐตัวชี้วัด 2.5 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มประชากรที่มีฐานะยากจนเพิ่มขึ้น ซึ่งในสังคมไทยในปัจจุบัน นั้น “การเลือกปฏิบัติ” “กฎหมายหรือกฎหมาย” “คนรวยกับคนจน” “ถูกผู้ใหญ่มากกับลูกตาสีตาสา” และอีกหลายๆ คำที่มักจะถูกกล่าวถึงเมื่อเกิดคดีสะเทือนขวัญ หรือเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาขึ้นมา คำเหล่านี้เป็นเหมือนเสียงสะท้อนความรู้สึกของสังคมไทย เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของประเทศโดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประเด็นก็คือ เสียงสะท้อนเหล่านี้ให้ภาพความจริงทั้งหมดหรือไม่ การจะประเมินสถานการณ์ทางสังคม จะใช้ความรู้สึกอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีวิธีการวัดที่มีฐานทางวิชาการมารองรับ ในประเด็นด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมก็เช่นกัน การจะได้ภาพที่ชัดเจนจะต้องมีเครื่องมือในการวัดที่เหมาะสม ซึ่งก็คือ ดัชนีการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีการจัดทำกันทั้งในระดับนานาชาติและระดับประเทศ

สำหรับประเทศไทย การจัดทำดัชนีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Thai Justice Index หรือ TJI) ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ด้วยการเก็บสถิติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสำรวจความเห็นของตัวแทนของครัวเรือนจำนวน 4,257 คน จาก 21 จังหวัดทั่วประเทศ และผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมอีก 421 คน ถือเป็นตัวชี้วัดระดับประเทศของประเทศไทย ที่มีความครอบคลุมมากที่สุดที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ผลจากการสำรวจพบว่า ร้อยละ 8.6 ของครัวเรือนที่ทำการสำรวจระบุว่า ในช่วงปี 2557 ที่ผ่านมา ได้ประสบเหตุอาชญากรรมอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยในกลุ่มครัวเรือนที่ประสบเหตุนี้ ร้อยละ 38.7 ระบุว่า เป็นเรื่องการถูกขโมยหรือพยายามขโมยทรัพย์สินในบ้านหรือที่พักอาศัย ร้อยละ 12.0 ถูกขโมยหรือพยายามขโมยทรัพย์สินในพาหนะ ร้อยละ 10.0 ถูกปล้น จี้ ชิงทรัพย์ ร้อยละ 6.7 ถูกทำร้ายหรือพยายามทำร้าย

ร่างกาย ร้อยละ 5.3 ถูกฉ้อราษฎร์และอริร้อยละ 27.3 เป็นเรื่องอื่นๆ เช่น ถูกล้วงกระเป๋า ถูกกรรโชกทรัพย์ แสร้งถูกใช้ ถูกหลอกลวงให้เข้าใจผิดทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

เมื่อสอบถามความเห็นของตัวแทนครัวเรือนว่า ปัญหาอาชญากรรมของประเทศในปี 2557 เป็นอย่างไร เมื่อเทียบกับปี 2556 ร้อยละ 20.8 ระบุว่า เพิ่มขึ้นมาก ร้อยละ 54.3 ระบุว่า เพิ่มขึ้นร้อยละ 18.5 ระบุว่า ไม่แตกต่างกัน ร้อยละ 1.4 ระบุว่า น้อยลง และอริร้อยละ 5.0 ระบุว่า น้อยลงมาก เมื่อรวมผู้ที่ระบุว่า ปัญหาเพิ่มขึ้นมาก และเพิ่มขึ้นเข้าด้วยกัน จะคิดเป็นร้อยละ 75.1 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ทำการสำรวจ

การจัดทำดัชนีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้อิงกับแนวทางการจัด Rule of Law Indicators ของสหประชาชาติ และ Rule of Law Index ของ World Justice Project โดยเมื่อนำมาปรับใช้ในบริบทของประเทศไทย ดัชนีนี้ประกอบไปด้วยดัชนีย่อย 8 ตัวด้วยกัน คือ 1) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 2) ความหวาดกลัวภัยของประชาชน 3) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรม 4) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม 5) หลักประกันสิทธิเสรีภาพและการอำนวยความสะดวก 6) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด 7) ความพึงพอใจต่อการดำเนินการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และ 8) ช่องทางกลไกระงับข้อพิพาท โดยค่าดัชนีที่ได้จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0.00 (น้อยที่สุด) ถึง 1.00 (มากที่สุด)

โดยภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่า ดัชนีมีค่าเท่ากับ 0.53 ซึ่งอยู่ในระดับ “ปานกลาง” สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องยกระดับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ด้วยการเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน เพื่อให้ทราบถึงสิทธิทางกฎหมายของตนเอง ทราบถึงช่องทางต่างๆ ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงข้อมูลด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และความช่วยเหลือที่หน่วยงานต่างๆ มีให้กับประชาชน เช่น การให้คำแนะนำ การดูแล และการเยียวยา เป็นต้น

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ดัชนีความหวาดกลัวภัยของประชาชน (คะแนนสูงหมายความว่ามีความหวาดกลัวภัยต่ำ) เป็นดัชนีที่มีค่าสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า แม้ความรู้สึกโดยรวมแล้วคนไทยจะเห็นว่า ปัญหาความปลอดภัยเป็นปัญหาสำคัญ แต่เมื่อประเมินในระดับชุมชนที่ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่ ส่วนใหญ่ยังรู้สึกว่าชุมชนของตนยังมีความปลอดภัยอยู่

ประเด็นเหล่านี้แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นที่รู้กันดีอยู่แล้ว แต่การหาไม้บรรทัดที่เหมาะสมมาวัดจะช่วยให้เราประเมินความก้าวหน้าของกระบวนการยุติธรรมของไทยซึ่งถือว่าเป็นมิติสำคัญมิติหนึ่งของการสร้างสังคมที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมและเป็นสุข

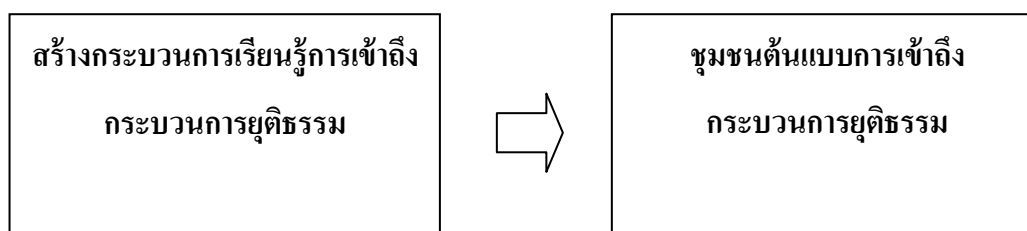
ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมการเพิ่มโอกาส การเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มประชากรที่มีฐานะยากจนเพิ่มขึ้นนั้น เป็นปัญหาที่ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย อีกทั้งยังเป็นปัญหาที่ทำทนายรอกการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมแก่ชุมชน
2. เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มประชากร
3. เพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

- 1) กรอบแนวคิดโครงการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการจัดโครงการในพื้นที่กับประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน จำนวน 2 ครั้ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลบรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นแนวคิดการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมต่อไป

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัย ผลงานการค้นคว้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษารูปแบบของการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร ดังนี้

1. การกำหนดประชากร

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ประชาชนเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จำนวน 50 คน

ขอบเขตพื้นที่หรือสถานที่ทำการวิจัย

พื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการจัดโครงการเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบซึ่งจะมีการลงพื้นที่ที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ข้อมูลจากการลงพื้นที่จำนวน 2 ครั้ง โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้นำมาวิเคราะห์บรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นความรู้ความเข้าใจในแต่ละครั้ง ต่อไป

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายและการลงพื้นที่ดำเนินการจัดโครงการกระบวนการเรียนรู้โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คนจำนวน 2 ครั้ง

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจัดโครงการเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบซึ่งจะมีการลงพื้นที่ที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ข้อมูลจากการลงพื้นที่จำนวน 2 ครั้ง โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้นำมาวิเคราะห์บรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นความรู้ความเข้าใจในแต่ละครั้ง

1.4ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ประชาชนเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จำนวน 50 คน

2. ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาเอกสาร ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และศึกษาเอกสาร ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบ

3. ขอบเขตพื้นที่หรือสถานที่ทำการวิจัย

พื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

4. ขอบเขตเวลา

ใช้ระยะเวลาการวิจัยภายในปีงบประมาณ 2562

1.5นิยามศัพท์เฉพาะ

“กระบวนการเรียนรู้” หมายถึง การได้รับความรู้ พฤติกรรม ทักษะ คุณค่า หรือความพึงใจ ที่เป็นสิ่งแปลกใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ และอาจเกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์สารสนเทศชนิดต่าง ๆ

“กระบวนการยุติธรรม”หมายถึง วิธีดำเนินการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และให้เป็นธรรมในทางกฎหมายแก่บุคคล โดยบุคลากร และองค์กร หรือสถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องเช่น พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความศาล เป็นต้น.

1.6ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านวิชาการ

1.เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้แก่ชุมชน

ด้านนโยบาย

2.เสริมสร้างชุมชนต้นแบบเพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อนำมาใช้ในการอธิบายงานวิจัยนี้ โดยค้นคว้าข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

2.3 ทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัดรวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน งานที่สำคัญของผู้ให้ความรู้คือ ช่วยให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้แต่ละคนเกิดการเรียนรู้ หรือมีความรู้และทักษะตามที่วัตถุประสงค์ได้วางไว้ ผู้ให้ความรู้มีหน้าที่ในการจัดประสบการณ์ในกระบวนการ เพื่อจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการเปลี่ยนพฤติกรรมในแต่ละกิจกรรม นักจิตวิทยาได้พยายามทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของทั้งมนุษย์และสัตว์ และได้ค้นพบหลักการที่ใช้ประยุกต์ เพื่อการเรียนรู้ได้

2.1.1 ความหมายของการเรียนรู้

คำนิยามความหมายของการเรียนรู้ ได้มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศหลายท่านให้ได้คำอธิบายความหมายไว้ดังนี้

โบเวอร์ และ ฮิลการ์ด (Bower and Hilgard, 1981 : 11 อ้างถึงใน ฌฐพนธ์อนุสรณ์ทรงกูร, 2555 : 7) อธิบายว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำ หรือการเปลี่ยนแปลงโอกาสในการเกิดพฤติกรรม ณ สถานการณ์หนึ่งๆอันมีเหตุผลจากการมีประสบการณ์ซ้ำในสถานการณ์นั้นๆของผู้แสดงพฤติกรรม

ซานส์ (Chance, 2003 : 41-44) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ และด้วยเหตุที่การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม ดังนั้นการเรียนรู้จึงวัดได้จากการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมซึ่งมีหลายวิธี เช่น การวัดจากการลดลงของความผิดพลาด (reduction in error) การวัดจากรูปแบบของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น (topography of behavior) การวัดจากความเข้มข้นของพฤติกรรม

(intensity of behavior) การวัดจากความถี่ของการเกิดพฤติกรรม (speed) การวัดจากการเปลี่ยนแปลงที่แฝงอยู่ภายใน (latency) และการวัดจากความถี่ของการเกิดพฤติกรรม (frequency) เป็นต้น

นอกจากนี้ เคลลี (Kelly, 2001:1) ให้คำจำกัดความของการเรียนรู้ไว้อย่างง่ายว่าเป็นการได้มาซึ่งความรู้และทักษะใหม่ๆ และ แมคเชน และ วอน กลินาว (McShane and Von Glinow, 2000 : 93) สรุปความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่าหมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือแนวโน้มของพฤติกรรมที่มีลักษณะค่อนข้างถาวร ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้ที่เรียนรู้แสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกัน

ด้าน ควิกและเนลสัน (Quick and Nelson, 2009 : 184) กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ โดยการเรียนรู้อาจเริ่มขึ้นจากกระบวนการคิดหรือการรับรู้ในสิ่งใดๆ และพัฒนามาเป็นความรู้

ส่วนเจลา ประเสริฐสังข์ (2542, อ้างถึงใน อาภากร มินวงษ์และณัฐติ ทรัพย์อุปถัมภ์. 2558: 6) ได้สรุปการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้ว่า การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นมีลักษณะเป็นกระบวนการ (Learning Process) เกิดขึ้นเป็นขั้นตอนตามลำดับ คือ

ขั้นที่ 1 การสนใจ ในการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนต้องได้รับการสนใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดความต้องการหรือเกิดแรงจูงใจเป็นอันดับแรก ผู้สอนต้องพยายามกระตุ้น เร่งเร้าให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ เกิดความสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้และทำความเข้าใจกับเรื่องนั้นๆ ในขั้นตอนนี้อาจใช้สื่อหรือสิ่งเร้าต่างๆ เป็นแรงจูงใจด้วยก็ได้

ขั้นที่ 2 การรับรู้สถานการณ์ เป็นขั้นที่ผู้เรียนพยายามทำความเข้าใจกับสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ ต้องใช้กระบวนการความคิด จัดระบบความคิดเพื่อจำแนกแยกแยะสิ่งเร้าให้สะดวกต่อการแปลความหมายและการรับรู้ ในขั้นนี้ผู้เรียนที่มีประสบการณ์มาก มีความสามารถทางสมองย่อมคิดและรับรู้สถานการณ์ได้ถูกต้อง แปลความหมายในสิ่งเร้าได้ถูกต้อง กำหนดทิศทางตอบสนองได้เหมาะสมและรวดเร็วกว่าผู้เรียนที่ด้อยประสบการณ์และความสามารถทางสมองต่ำ

ขั้นที่ 3 การตอบสนอง เป็นขั้นที่ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเพื่อแก้ปัญหาด้วยการทดลองหรือกระทำซ้ำเพื่อตรวจสอบความคิดตามกำหนดในขั้นที่ 2 ว่าถูกต้องหรือสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่ ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนอาจแสดงการตอบสนองหลายๆแบบเพื่อเปรียบเทียบ ประเมินพฤติกรรมตอบสนองที่เหมาะสมต่อไป

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข เป็นขั้นที่ผู้เรียนต้องนำผลการตอบสนองจากขั้นที่ 3 มาประเมินเปรียบเทียบว่าการตอบสนองใดที่แก้ปัญหาได้ดีที่สุดหรือต้องปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมและเมื่อแก้ไขปรับปรุงแล้วก็นำไปทดลองใหม่ จนทำให้ได้วิธีการตอบสนองที่เป็นแนวทางแก้ปัญหาได้ถูกต้องเหมาะสมที่สุด ส่วนวิธีการแก้ที่ไม่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ หรือแก้ได้ไม่เหมาะสมก็จะควั่นวิธีการตอบสนองนั้นไป

ขั้นที่ 5 การสรุปผลและเรียนรู้ เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ผู้เรียนสรุปวิธีการแก้ปัญหาที่ผ่านการตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงจนถูกต้องเหมาะสมแล้วนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆซึ่งแสดงว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แล้วนั่นเอง

นอกจากนี้ ชวนันท์ ชานูศิลป์(2553: ออนไลน์) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลอันเนื่องมาจาก การเผชิญสถานการณ์ โดยเฉพาะสถานการณ์ซ้ำๆ โดยที่ไม่ได้เป็นสัจชาตญาณหรือเป็นส่วนของการพัฒนาการโดยปกติจากการให้ความหมายของการเรียนรู้ ของนักวิชาการที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้น คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั่นเอง อันเกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีลักษณะเป็นการถาวร

2.1.2 ลักษณะของการเรียนรู้

จากความหมายของการเรียนรู้ ซึ่งมีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้คำนิยามไว้แล้วนั้น สันธยา พลศรี (2550: 16-18) ก็ได้อธิบายถึงลักษณะของการเรียนรู้ไว้โดยสังเขป ดังต่อไปนี้

- 1). การเรียนรู้มีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) คือ การเรียนรู้เกิดขึ้นเป็นขั้นตอนหลายขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงขั้นตอนเดียวหรือขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น
- 2). การเรียนรู้มีความหมายครอบคลุมถึงการรับรู้ (Perception) การเข้าใจ (Comprehension) และการปรับเปลี่ยน (Transformation) เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การปรับเปลี่ยนวิธีคิด (Conceptualization) การปรับเปลี่ยนระบบค่านิยม (Values) เป็นต้น
- 3). การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) เจตคติ (Attitude) และพฤติกรรมต่าง (Behaviors) ของบุคคล
- 4). การเกิดการเรียนรู้เป็นผลมาจากประสบการณ์ (Experiences) และกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล (Learning process) กล่าวคือ ประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในครั้งก่อนจะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในครั้งนั้น ประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้จะเป็พื้นฐานการเรียนรู้ในครั้งต่อไป ไม่ใช่เป็นผลของความเจริญเติบโตของร่างกาย ความเจ็บป่วย ความอ่อนเพลีย ฤทธิ์ของยาและสารเสพติดต่างๆ
- 5). การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือถดถอยจากเดิมก็ได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้
- 6). การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้เป็นแบบถาวรหรือค่อนข้างถาวร ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงครั้งคราวแล้วไม่เกิดพฤติกรรมนั้นอีก
- 7). การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลจากการเรียนรู้ต้องใช้เวลา คือ ไม่เกิดขึ้นในทันทีทันใด แต่จะเกิดขึ้นอย่างช้าๆแบบค่อยเป็นค่อยไป

8). ประสบการณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้ เป็นทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม โดยประสบการณ์ทางตรง คือ ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับด้วยตนเองหรือการฝึกฝนด้วยตนเอง ส่วนประสบการณ์อ้อมเป็นประสบการณ์ที่บุคคลไม่ได้รับด้วยตนเองแต่รับผ่านจากบุคคลหรือสิ่งต่างๆ เช่น ครู หรือผู้สอน เอกสารตำรา สื่อต่างๆ สื่อสารมวลชน เป็นต้น

9). การเรียนรู้ไม่ใช่วุฒิภาวะ (Maturation) แต่ต้องอาศัยวุฒิภาวะ กล่าวคือ บุคคลจะมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาในแต่ละวัยที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ใช่การเรียนรู้ เช่น การกบ การกลาน การยืน การเดิน การวิ่ง เป็นต้น แต่บุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยวุฒิภาวะที่เพียงพอด้วย

10). เกิดขึ้นโดยไม่เลือกสถานที่และเวลา โดยเหตุบังเอิญหรือการจงใจ แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เหมาะสมและความพร้อมในการเรียนรู้ของบุคคลเป็นสำคัญ

11). เกิดขึ้นได้โดยมีผู้สอนหรือไม่ต้องมีผู้สอนก็ได้ คือ เกิดจากการสอนของบุคคลอื่นหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติก็ได้

12). บุคคลมีระยะเวลาของการเรียนรู้ในเรื่องเดียวกันไม่เท่ากัน บางคนใช้เวลาน้อยแต่บางคนต้องใช้เวลามาก เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

13). การเกิดการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของบุคคล วิธีการเรียนรู้และความพร้อมของแต่ละบุคคล

14). การเรียนรู้จะเกิดขึ้นตลอดชีวิตของบุคคล เพราะมีความรู้ใหม่มากที่บุคคลยังไม่รู้และมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

15). ผลของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งแตกต่างกันออกไป บุคคลแต่ละคนจึงเกิดการเรียนรู้ในเรื่องเดียวกันที่ไม่เท่าเทียมกัน

16). ไม่สามารถสังเกตหรือมองเห็นการเกิดการเรียนรู้ได้โดยตรง แต่จะรู้ได้จากพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก ซึ่งสามารถรู้ได้ด้วยการสังเกตและการใช้เครื่องมือตรวจสอบ เช่น ความสามารถในการทำบางสิ่งบางอย่าง เป็นต้น

17). การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จเมื่อผู้เรียนมีความมุ่งมั่น ความต้องการ ความสนใจในการเรียนและเป็นผู้เรียนด้วยตนเอง

18). การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นสิ่งที่กระตุ้นหรือจูงใจที่สำคัญให้บุคคลเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้

19). การเรียนรู้ที่แท้จริง จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือได้รับในสิ่งที่ต้องการแล้ว

20). การเรียนรู้ช่วยในการปรับตัวของบุคคล ทำให้บุคคลรู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

นอกจากนี้ ทิสนา แหมมณี (2545: 13-14) ได้กล่าวถึงลักษณะของการเรียนรู้ไว้เช่นกันดังนี้

- 1). การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา หรือกระบวนการทางสมอง (cognitive process) เป็นกระบวนการจัดกระทำต่อข้อมูลและประสบการณ์มิใช่เพียงการรับข้อมูลหรือประสบการณ์เท่านั้น
 - 2). การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะตนหรือประสบการณ์ส่วนตัว (personal experience) ที่ไม่มีผู้ใดเรียนรู้หรือทำแทนกันได้
 - 3). การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม (a social process) เนื่องจากบุคคลอยู่ในสังคมซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อตน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจึงสามารถกระตุ้นการเรียนรู้และขยายขอบเขตทางความรู้ด้วย
 - 4). การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งจากการคิดและการกระทำรวมทั้งการแก้ปัญหาและการศึกษาวิจัยต่างๆ
 - 5). การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตื่นตัว สนุก (active and enjoyable) ทำให้ผู้เรียนรู้รู้สึกผูกพัน เกิดความใฝ่รู้ การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่นำมาซึ่งความสนุกสนาน หรือท้าทาย “ใฝ่รู้สู้ภัย”
 - 6). การเรียนรู้อาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (nurturing environment) สภาพแวดล้อมที่ดีสามารถเอื้ออำนวยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้
 - 7). การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ (anytime and anyplace) ทั้งในโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน
 - 8). การเรียนรู้ คือการเปลี่ยนแปลง (change) กล่าวคือ การเรียนรู้จะส่งผลต่อการปรับปรุง เปลี่ยนตนเองทั้งทางด้านเจตคติ ความรู้สึก ความคิดและการกระทำเพื่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
 - 9). การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต (a lifelong process) บุคคลต้องเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อการพัฒนาชีวิตจิตใจของตนเอง
- สรุปได้ว่า การเรียนรู้มีลักษณะหลายประการ การจะเสริมสร้างความรู้ให้กับบุคคลจึงต้องให้ความสำคัญต่อลักษณะของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างเสริมความรู้ให้กับบุคคลด้วย จึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.3 ความสำคัญของการเรียนรู้

การเรียนรู้มีความสำคัญต่อบุคคลในการดำรงชีวิต การปรับตัวในครอบครัว ต่อการศึกษา ไปจนถึงการทำงานและองค์กร โดยวัลภา สบายยิ่ง (2559, น. 8-11) ได้เรียบเรียงและสรุปจากการทบทวนวรรณกรรมจากนักวิชาการไว้ ดังนี้

1) การดำรงชีวิตของบุคคล

ริชาร์ด บูทสิน (Richard R. Bootsinn, 1965) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความเข้าใจของบุคคล ทักษะของบุคคล และทักษะต่างๆของบุคคล มนุษย์มีการเรียนรู้ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่มีใครที่แก่เกินจะเรียนรู้ และการเรียนรู้จะช่วยในการพัฒนา

คุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นส่วนทศพร แสงสว่าง (2556) ได้อ้างถึงการศึกษาค้นคว้าในประเทศเยอรมันว่า มนุษย์มีการเรียนรู้จากระบบต่างๆของร่างกายในระดับที่แตกต่างกันตั้งแต่มากที่สุดถึงน้อยที่สุดดังนี้

ร้อยละ 83 เรียนรู้จากการ ดู เห็น

ร้อยละ 11 เรียนรู้จากการ คม

ร้อยละ 10 เรียนรู้จากการ ฟัง

ร้อยละ 2 เรียนรู้จากการ สัมผัส

ร้อยละ 1 เรียนรู้จากการ ชิม

จากผลการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปัจจัยต่างๆมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ซึ่งมนุษย์มีการเรียนรู้ด้วย “ตา” มากที่สุด แต่ผลของการรับรู้หรือการเรียนรู้นั้นจะคงทนถาวรหรือไม่ขึ้นอยู่กับวิธีการได้มาซึ่งความรู้เหล่านั้นๆ

2) การปรับตัวในครอบครัว

เปี่ยมพงศ์ นุ้ยบ้านด่าน (2543) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สิ่งมีชีวิตทุกชนิดมีการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้ สอดคล้องกับ ฌ็องฌูร์ อินทวย (2556, น.226) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ทุกวัน ตลอดช่วยชีวิตของมนุษย์

3) การศึกษา การทำงานและองค์กร

การเรียนรู้ทำให้มนุษย์มีกระบวนการรับรู้ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทั้งด้านการศึกษา การทำงาน และ องค์กร บุคคลที่ได้รับการเรียนรู้จะพัฒนาด้านการศึกษาของตนเองให้ศึกษาไปตามระบบในระดับที่สูงขึ้น มีความรู้ความเข้าใจในการศึกษาต่างๆในชีวิตการทำงาน ซึ่งปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์(2548, น. 29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้มีความสำคัญในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม การเรียนรู้ไม่เพียงแต่การจัดกิจกรรมในโรงเรียนหรือสถานศึกษาแต่การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทั้งสภาพและทุกขณะ ตั้งแต่มนุษย์ลืมตาโลก เราก็เริ่มเรียนรู้จากสิ่งต่างๆรอบตัว

นอกจากนี้ สุเมธนา พรหมบุญและคณะ (2541: 39-42 อ้างถึงในธนัตถ์ พรหมด้วง, 2550: 10) ได้อธิบายธรรมชาติของกระบวนการเรียนรู้ว่าสามารถจำแนกได้หลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งสุเมธนา ได้อธิบายถึง 3 วิธีการหลักๆที่ใช้ได้ผลในหลายสถานการณ์ คือ

1) กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยที่แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลต่อกันและกัน

2) การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning) เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และให้ความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้

3) การเรียนรู้แบบการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้

สรุปได้ว่า การเรียนรู้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาของบุคคล สำคัญต่อครอบครัว สำคัญต่อการศึกษา การทำงานและองค์กร อันจะนำไปสู่การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และต้องเข้ากับสภาพสังคมให้บุคคลสามารถใช้ชีวิตดำเนินต่อไปอย่างราบรื่น และมีความสุข

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

2.1.4.1 ความหมายของกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เกิดจากคำหลัก ก็คือคำว่า กระบวนการและการเรียนรู้

1) กระบวนการ หมายถึง ลำดับการของการกระทำ ซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันจนสำเร็จลง

2) การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนพฤติกรรมหรือศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งการเปลี่ยนนี้มีสาเหตุมาจากการได้รับประสบการณ์

เมื่อรวมคำว่ากระบวนการและการเรียนรู้เข้าด้วยกัน กระบวนการเรียนรู้จึงหมายถึง ลำดับขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

วรยุทธ กิตติอุดม (2550: 8) ได้สรุปถึงแหล่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 แหล่ง คือ

1) การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย เป็นการเรียนรู้แบบสัญชาตญาณ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บุคคลได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความเข้าใจจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว การทำงาน การเล่น การศึกษาแบบนี้ไม่มีการจัดระบบ และไม่มีแบบแผนตายตัว

2) การศึกษาในระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่สถาบันการศึกษาที่มีการจัดระบบการศึกษาโดยตรง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เป็นการเรียนในระบบการแบ่งอายุนักเรียน กำหนดพื้นฐานความรู้จากการจัดขั้นตอน มีการได้วุฒิปริญญาตรีและมีการประเมินผล ผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ผ่านจะทำการระบบมาตรฐานเดียวกัน

3) การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นโดยสถาบันและหน่วยงานต่างๆ ในสังคมนอกเหนือไปจากสถาบันการศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดนอกระบบการศึกษา อาจดำเนินการโดยแยกเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ๆ ของสถาบันหรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมนั้นๆ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน

นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (2541: 31) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า กระบวนการเรียนรู้ของ มนุษย์มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เรียนรู้เพื่อตัวเอง (learning oriented) เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตัวเองทั้งใกล้และไกล

(goal oriented) และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกันและกันเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของมนุษย์เอง ถ้าเคยมีประสบการณ์ในการเรียนรู้เรื่องนั้นมาก่อน ก็จะทำให้มีความสามารถในการตีความและการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ดีขึ้น

2.1.4.2 กระบวนการเรียนรู้ชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ว่าหมายถึง การเรียนรู้ที่ปรากฏอยู่ในชุมชน เป็นกระบวนการของข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีของชาวบ้านและชุมชนที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และเป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่วางอยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน รูปแบบการเรียนรู้จึงเรียบง่าย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง การเรียนรู้ในชุมชนจึงไม่ได้มุ่งเฉพาะตัวความรู้หรือเทคนิค แต่เป็นการเรียนรู้แบบองค์รวม สอดคล้องกับ เดวิด เมททิส (2540) ที่อธิบายว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ สิ่งที่เราเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและสาธารณะ ทำให้เราอยู่ในสิ่งที่เราไม่รู้ ซึ่งไม่อาจรู้ได้โดยลำพัง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมิใช่การรับฟังข้อเสนอและข้อมูลเท่านั้น คนในชุมชนจำเป็นต้องเข้าใจในความคิดของผู้อื่นที่มีต่อปัญหาด้วย มีปัญหาบางปัญหาที่เราไม่สามารถรู้ได้โดยลำพังและจะรู้ได้ก็ต่อเมื่อมีการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น

ประเวศ วะสี (2542) ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ว่ามีทั้งหมด 10 ขั้นตอนที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสังเกต ให้สังเกตในสิ่งที่เห็น หรือสิ่งแวดล้อม เช่น ไปดูนก ฝึเสือ หรือแม้แต่ในการทำงาน ถ้าใครสังเกตมากก็จะเกิดปัญญามาก

ขั้นที่ 2 การบันทึก คนไทยเป็นชาติพูด ไม่ชอบบันทึกสิ่งที่ได้พบเห็น แม้แต่ทางการแพทย์ อาการคนไข้จำเป็นต้องบันทึกให้ละเอียด การฝึกบันทึกจะทำให้เราฉลาดขึ้น

ขั้นที่ 3 การนำเสนอ เมื่อเรียนรู้อะไรมา ต้องฝึกการนำเสนอให้เพื่อนหรือครูได้รู้

ขั้นที่ 4 การฟัง รู้จักฟังคนอื่นจะทำให้ฉลาดขึ้น ฟังมากก็ฉลาดมาก โบราณเรียกว่า “พหูสูต”

ขั้นที่ 5 ปุจฉา-วิสัชนา เพื่อให้เกิดความชัดเจนแจ่มแจ้ง ต้องมีการถาม-ตอบ ถ้าฟังครูโดยไม่ถาม-ตอบ ก็ไม่แจ่มแจ้ง

ขั้นที่ 6 การตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม ต้องฝึกให้นักเรียนได้ตั้งคำถาม ซึ่งคำถามมาตรฐาน 4 อย่าง ได้แก่ สิ่งนี้คืออะไร เกิดจากอะไร อะไรมีประโยชน์สำหรับเรื่องอะไร ทำอย่างไรจะสำเร็จ ประโยชน์อันนี้

ขั้นที่ 7 การค้นหาคำตอบ ให้ผู้เรียนได้หาคำตอบ

ขั้นที่ 8 การวิจัย เป็นการสร้างความรู้เป็นวิถีชีวิต

ขั้นที่ 9 การเชื่อมโยงให้เกิดปัญญา เมื่อเรียนรู้อะไรมาต้องเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เห็นความจริงทั้งหมดรวมทั้งเห็นตัวเองด้วย

ขั้นที่ 10 การเขียน นอกจากการถามแล้ว ตอบแล้ว การเขียนจะพัฒนาปัญญาได้ดี เพราะการเขียนคือการใช้พลังสมองในการคิด เรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นเรื่องราว เกิดความชัดเจน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกัน

สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 6, 206-207) ได้สังเคราะห์กลุ่มรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ แบบการพัฒนากระบวนการคิดและการจัดการ

กลุ่มที่ 2 รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ แบบใช้ประสบการณ์จริง

กลุ่มที่ 3 รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ แบบบูรณาการ

กลุ่มที่ 4 รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ จากแหล่งวิทยาการ

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงหลักการในการจัดกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ดี

3. ยึดการค้นพบตนเอง การเรียนรู้ที่ผู้สอนพยายามจัดการสอนให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ผู้เรียนมักจดจำได้ดี และมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน เกิดความคงทนต่อการเรียนรู้

4. เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน

5. เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

คมพล สุวรรณภู (2544: 31-32 อ้างถึงใน อัญชิภา ช่างกลุข, 2554: 22)สรุปความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจากแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535 ไว้ว่าเป็นการศึกษาลักษณะกระบวนการเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยการศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อมหรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ซึ่งกระบวนการนี้ไม่ได้เกิดขึ้นทุกชุมชน แต่มีเฉพาะในชุมชนที่มีการรวมตัวของคนในชุมชนเป็นองค์กร เพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชนร่วมกัน ซึ่งอาจเกิดจากการกระตุ้นเรื่องของการรวมตัวกันโดยรัฐ หรือนักพัฒนา ผู้นำ เอกชน ผู้รู้ ชาวบ้านด้วยกันเองก็ได้ โดยเมื่อเกิดปัญหขึ้นในชุมชนคนในชุมชนจะรวมตัวกันคิดวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุหาทางเลือกในการแก้ไข หาทางเรียนรู้เพิ่มเติมจากตัวอย่างของชุมชนอื่น

จากข้อมูลความเห็นของนักวิชาการข้างต้น อาจสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ การที่คนในชุมชนนั้นๆ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความคิดเห็น ประสบการณ์ ด้วยวิธีการง่ายๆ ที่ไม่ซับซ้อนเพื่อแก้ปัญหาที่มีในตนเองและของชุมชนร่วมกัน โดยนำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหามาของตนเอง อีกทั้งยอมรับในประสบการณ์ของผู้อื่นที่เป็นคนนอกชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมหาแนวทางอันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

2.1.4.3 หลักการพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

สมศรี จินะวงษ์ (2544, อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ พิทักษ์, 2555: 36.) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ 6 ประการ คือ 1) มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงและสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ 2) การปฏิรูปการศึกษาควรกระจายการเรียนรู้ออกจาก “สถานศึกษา” ไปสู่ “ชุมชน” หรือคืนการศึกษาให้ชุมชนเพื่อให้การเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของชุมชน ทั้งยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา 3) บุคคลและชุมชนมีความหลากหลาย การนำ “รูปแบบการเรียนรู้” ที่ประสบความสำเร็จในชุมชนหนึ่งไปใช้ในอีกชุมชนหนึ่ง หรือการวางแผนจากส่วนกลาง แล้วนำไปให้คนในชุมชนท้องถิ่นปฏิบัติจึงมักจะประสบความล้มเหลว จึงต้องพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในแต่ละชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 4) เป้าหมายของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนคือ เพื่อสร้าง “ปัญญา” ให้ “คน” ในชุมชน สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้อย่างบูรณาการ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และการเชื่อมต่อประสบการณ์ระหว่างบุคคลและชุมชนโดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ 5) การจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ จำเป็นต้องอาศัย “ความร่วมมือร่วมใจ” หรือ “การผนึกกำลัง” จากทุกส่วนของสังคม การเรียนรู้ในชุมชนจึงมิได้เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษาเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย และ การจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ควรนำไปสู่วัตถุประสงค์หลายๆ ประการพร้อมกัน ได้ ปัญหาและความต้องการของชุมชน 6) การจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ควรนำไปสู่วัตถุประสงค์หลายๆ ประการพร้อมกัน ได้ ปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แนวทาง วิธีการ และแผนงานการแก้ปัญหา ได้เริ่มทดลองทำ ได้โจทย์วิจัย เกิดการระดมองค์ความรู้ในท้องถิ่น ได้องค์ความรู้ใหม่ และขยายผลผ่านการสรุปบทเรียนร่วมกัน

จากหลักการพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน อาจสรุปได้ว่า ในแต่ละชุมชนประกอบด้วยบุคคลที่มีศักยภาพที่หลากหลาย ที่สามารถนำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนได้ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ความร่วมมือร่วมใจ หรือ การผนึกกำลัง จากทุกส่วนของสังคมแบบบูรณาการ ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชนเอง หน่วยงานภายนอก และควรตั้งเป้าหมายด้วยวัตถุประสงค์หลายๆ ประการพร้อมกัน เมื่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ได้แนวทางใหม่ จะสามารถนำไปขยายผลได้ต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

คำว่า “ทัศนคติ” (Attitude) หรือ “เจตคติ” เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญมากแนวหนึ่งทาง จิตวิทยาสังคม และการสื่อสาร ทัศนคติของบุคคลเป็นความรู้สึกทางใจที่มีต่อสิ่งใดๆของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อ พฤติกรรมของบุคคลและมีผลต่อกลุ่มทางสังคมและเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมต่างๆทุกด้านในสังคม ของมนุษย์ทุกสังคม

2.2.1 ความหมายของทัศนคติ

สำหรับการนิยามคำว่าทัศนคตินั้นได้มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

โรเจอร์ (Roger , 1978 : 208 – 209 อ้างถึงใน สุรพงษ์ โสธนะเสถียร , 2533 : 122) ได้กล่าวถึง ทัศนคติว่า เป็นดัชนีชี้ว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุหรือสิ่งแวดล้อมตลอดจน สถานการณ์ต่าง ๆ โดยทัศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึง พฤติกรรม ในอนาคตได้ ทัศนคติ จึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าและเป็นมิติของการประเมินเพื่อแสดงว่า ชอบหรือไม่ชอบ ต่อประเด็นหนึ่ง ๆ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Interpersonal Communication) ที่เป็น ผลกระทบมาจากการรับสาร อันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป

โรเซนเบิร์กและฮอฟแลนด์ (Rosenberg and Hovland , 1960 : 1) ได้ให้ความหมายของ ทัศนคติ ไว้ว่า ทัศนคติ โดยปกติสามารถ นิยาม ว่าเป็นการมุ่งใจต่อแนวโน้มใน การตอบสนองอย่าง เฉพาะเจาะจงกับสิ่งที่เกิดขึ้น

เคลเลอร์ (Howard H. Kendler ,1963 : 572) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาวะความพร้อม ของบุคคล ที่จะแสดงพฤติกรรม ออกมา ในทางสนับสนุน หรือต่อต้านบุคคล สถาบัน สถานการณ์ หรือ แนวความคิด

คาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good ,1959 : 48) ให้คำจำกัดไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความพร้อม ที่จะ แสดงออก ในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง ที่เป็น การสนับสนุน หรือต่อต้านสถานการณ์ บางอย่าง บุคคล หรือ สิ่งใด ๆ

นอร์แมน แอลมุน (Norman L. Munn ,1971 : 71) กล่าวว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึก และ ความ คิดเห็น ที่บุคคล มีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอดูใด ๆ ในทางที่จะยอมรับ หรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด (www.phatrsa.blogspot.com)

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533) ได้ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติคือ แนวความคิดที่มีความสำคัญมากทางจิตวิทยาสังคมและการสื่อสาร มีการใช้คำนี้กันอย่างแพร่หลาย และมีหลายความหมายดังนี้

ทัศนคติ คือ ดัชนีชี้ว่า บุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุหรือสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆ โดยทัศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทัศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าและเป็นมิติของการประเมินเพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่งๆ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Interpersonal Communication) ที่เป็นผลกระทบมาจากการรับข้อมูลข่าวสารอันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป ซึ่งเป็นไปได้ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะชอบหรือพอใจ ซึ่งทำให้ผู้อื่นเกิดความรักใคร่อยากใกล้ชิดสิ่งนั้นๆ หรืออีกลักษณะหนึ่ง แสดงออกในรูปความไม่พอใจ เกลียดชัง ไม่อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น

ทัศนคติคือ ความรู้สึกและความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบันและข้อเสนอใดๆในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาที่มีการตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความหมายของทัศนคติมีประเด็นรวมที่สำคัญชัดเจน 2 ประเภท คือความรู้สึกภายในและความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมในทางใดทางหนึ่ง

สร้อยตระกูล(ตวยานนท์) อรรถมานะ (2541: 64) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า คือ ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น

สอดคล้องกับ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545: 138) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ทัศนคติ” ไว้ด้วยว่า คือสภาวะความพร้อมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งออกมาในทางประเมินค่า อันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้เหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง และสภาวะความพร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร

ส่วนสิวนารถ กิตติวัฒน์ (2551: 8) ได้ให้ความหมาย ทัศนคติ หมายถึง สิ่งที่สะท้อนความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่มีต่อสิ่งต่างๆที่ได้พบเจอ จากความเข้าใจและการบอกเล่า ทำให้เกิดความรู้สึกไปในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเมื่อมีทัศนคติไปในทางใดทางหนึ่งแล้ว การที่จะเปลี่ยนแปลงให้รู้สึกไปอีกทางหนึ่งทำได้ยาก

ทางด้านสนอง เหล่าน้อย (2554: 9) ได้สรุปความหมายของทัศนคติว่า หมายถึง ความคิดที่บุคคลให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกมาในลักษณะที่ยอมรับหรือต่อต้าน หรือเป็น

สภาวะความพร้อมในการตัดสินใจที่จะตอบสนองต่อเป้าหมายแนวความคิดหรือสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ นิภา พุธร (2554: 12) ที่ได้ให้คำนิยามคำว่าทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความนึกคิด ความเชื่อ ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งปรากฏออกมาในรูปของพฤติกรรม โดยโน้มเอียงไปในทางบวกหรือทางลบก็ได้ จึงสรุปได้ว่าทัศนคติเรื่องที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และความเชื่อหรือการรู้ของบุคคล กับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมโดยตอบในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมายของทัศนคตินั้น โดยที่ไม่สามารถจะประเมินค่าที่เป็นไปได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ดังนั้นทัศนคติจึงเป็นนามธรรมและเป็นตัวการสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นเครื่องมือกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

2.2.2 องค์ประกอบของทัศนคติ

ทัศนคติสามารถแยกองค์ประกอบได้เป็น 3 ส่วน คือ

1. องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อ ซึ่งจะช่วยในการประเมินค่าและสรุปผลต่อสิ่งเร้าต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้น โดยมีพื้นฐานจากการรับรู้ข้อมูลต่างๆ ที่แต่ละบุคคลได้มาจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นการรับรู้หรือความเข้าใจของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงประสบการณ์และข้อมูลที่แต่ละบุคคลได้รับมา

2. องค์ประกอบทางด้านท่าที ความรู้สึก (Affective Component) เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ที่สืบเนื่องจากการที่บุคคลได้ประเมินผลต่อสิ่งเร้านั้นๆแล้วว่าพอใจหรือไม่พอใจ ต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลวอย่างไรซึ่งแตกต่างกันไปตามบุคลิกและประสบการณ์ในอดีต กลุ่มอ้างอิง รวมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ของแต่ละบุคคล องค์ประกอบนี้จึงเป็นส่วนที่สะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกของผู้บริโภคต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สภาพอารมณ์จะสามารถเพิ่มประสบการณ์ด้านบวกหรือด้านลบของผู้บริโภค โดยประสบการณ์จะมีผลกระทบด้านจิตใจ ส่วนวิธีปฏิบัติที่ใช้วัดผล อาศัยเกณฑ์การให้คะแนนด้านความพึงพอใจ ดีหรือไม่ดี เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งความรู้สึกนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงยาก

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบที่มีความพร้อมหรือความโน้มเอียงที่บุคคลจะประพฤติดีหรือปฏิบัติตอบสนองในทิศทางที่สนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดหรือความรู้สึกของบุคคลที่ได้มาจากการประเมินผล

จะเห็นได้ว่า การที่บุคคลมี ทัศนคติ ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างกัน ก็เนื่องมาจาก บุคคลมีความเข้าใจ มีความรู้สึก หรือมี แนวความคิด แตกต่างกันนั่นเองดังนั้นส่วนประกอบทาง ด้านความคิด หรือความรู้ ความเข้าใจ จึงนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบ ขั้นพื้นฐาน ของ ทัศนคติ และส่วนประกอบนี้ จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์ กับ ความรู้สึกของบุคคล อาจออกมาในรูปแบบแตกต่างกัน ทั้งในทางบวก และทางลบ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการเรียนรู้(คุณทลี เวชสาร, 2546อ้างถึงในพจนีย์ เฟื่อนคำ,2554)

นอกจากนี้ ฉัตรพร เสมอใจ (2550: 104) ได้เสนอเกี่ยวกับองค์ประกอบของทัศนคติ ที่ชิฟแมน และคานุก (Shiffman&Kanuk, 1980) ได้อธิบายไว้ว่า องค์ประกอบของทัศนคติซึ่งนักจิตวิทยาได้สร้างขึ้นเพื่อศึกษาส่วนประกอบของทัศนคติที่จะอธิบายพฤติกรรม ได้แก่ องค์ประกอบของทัศนคติ 3 ประการ (Tri Component Attitude Model) หมายถึง ทัศนคติที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนของความเข้าใจ (Cognitive Component; Thinking) หมายถึง ส่วนประกอบซึ่งแสดงถึงความรู้ ความคิด หรือความเข้าใจ หรือเป็นความรู้และการรับรู้จากความเชื่อ หากมีความรู้หรือความคิดว่าสิ่งใดดี ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ไปด้วยเช่นกัน

2. ส่วนของความรู้สึก (Affective Component; Feeling) หมายถึง ส่วนประกอบซึ่งแสดงถึงอารมณ์ หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวเร้าความคิดอีกทางหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้สึกด้านบวกต่อสิ่งใด ย่อมแสดงถึงความชอบสิ่งนั้น หรือหากบุคคลมีความรู้สึกด้านลบต่อสิ่งใดแสดงว่าไม่ชอบสิ่งนั้น

3. ส่วนของพฤติกรรม (Behavior Component; Doing) หมายถึง ส่วนประกอบซึ่งเป็นผลมาจากความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึก เกี่ยวข้องกับการกระทำหรือปฏิบัติในด้านดีหรือไม่ดีเมื่อได้รับสิ่งเร้าแสดงถึงความน่าจะเป็นหรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งที่มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งหนึ่ง

องค์ประกอบของทัศนคติ 3 ส่วนนี้ จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยองค์ประกอบส่วนหนึ่งจะส่งผลให้เกิดองค์ประกอบส่วนอื่นๆตามมา กล่าวคือ ส่วนที่เกิดขึ้นก่อน เป็นส่วนของความเข้าใจ ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความเชื่อและค่านิยม ส่วนของความเข้าใจนี้จะก่อให้เกิดทัศนคติในส่วน of ความรู้สึก ซึ่งแสดงออกมาในรูป of ความรู้สึก และเกิดผลลัพธ์ในส่วน of พฤติกรรม

2.2.3 ประเภทของทัศนคติ

กฤษณ์ เวชสาร (2546อ้างถึงในพจนานุกรม, 2554) แบ่งทัศนคติออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ทัศนคติเชิงบวกหรือทัศนคติที่ดี เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออกถึงความรู้สึกอารมณ์จากสภาพจิตใจ ได้ตอบในด้านดีต่อบุคคลอื่น หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่งรวมทั้งหน่วยงาน องค์กร สถาบัน การดำเนินการขององค์กรอื่นๆ

2. ทัศนคติเชิงลบหรือทัศนคติไม่ดี เป็นทัศนคติที่สร้างความรู้สึกที่เป็นไปในทางเลื่อมเสีย ไม่ได้รับความเชื่อถือหรือไว้วางใจ อาจมีความเคลือบแคลง ระแวงสงสัย รวมทั้งเกลียดชังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งตลอดจนหน่วยงาน องค์กร สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค์กรและอื่นๆ

3. ทักษะที่บุคคลไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งหรือต่อบุคคล หน่วยงาน สถาบัน องค์กรอื่นๆ โดยสิ้นเชิง

นอกจากนี้ นิโบล ตรีเสนห์จิต (2553: 18) ได้สรุปประเภทของทัศนคติไว้ด้วย ดังนี้

1. ทักษะที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ภายใน คือ เป็นเรื่องของระเบียบความนึกคิดที่เกิดขึ้นภายในของแต่ละคน

2. ทักษะเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ประสบการณ์จึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติ การสะสมประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านกระบวนการปะทะสังสรรค์กับสิ่งต่างๆ ในสังคม เป็นต้นว่า บุคคล สิ่งของ สถานการณ์แวดล้อม และความผันแปรในสังคม ฯลฯ ล้วนมีผลโดยตรงต่อทัศนคติทั้งสิ้น

3. ทักษะมีลักษณะของการประเมิน คือ เกิดจากการประเมินความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของ บุคคลอื่น หรือเหตุการณ์ ฯลฯ ซึ่งจะเป็นสื่อกลางทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง ทักษะมีธรรมชาติของการประเมิน เป็นความคิดหรือความเชื่อที่มีความรู้สึกแฝงอยู่ด้วย การที่บุคคลหนึ่งจะมีทัศนคติอย่างใดต่อสิ่งใด ขึ้นอยู่กับผลของการประเมินความรู้ ความคิด หรือความเชื่อที่มีเกี่ยวกับสิ่งนั้น โดยผลการประเมินอาจแตกต่างกันตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

4. ทักษะมีคุณภาพและความเข้ม กล่าวคือ คุณภาพและความเข้มข้นของทัศนคติจะเป็นสิ่งที่บอกลถึงความแตกต่างของทัศนคติที่แต่ละคนมีต่อสิ่งต่างๆ ภาพของทัศนคติเป็นสิ่งที่ได้จากการประเมินเมื่อบุคคลประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็อาจมีทัศนคติทางบวก (ความรู้สึกชอบ) หรือทัศนคติทางลบ (ความรู้สึกไม่ชอบ) ต่อสิ่งนั้น

5. ทักษะมีความคงทนและเปลี่ยนแปลงได้ยาก ผังแนลิกซึ่ง เนื่องจากสิ่งที่ประเมินมีความชัดเจนถูกต้องแน่นอนหรือในกรณีที่มีการสะสมประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้มานานพอ ในกรณีเช่นนี้ การเพิ่มความรู้ใหม่หรือประสบการณ์ใหม่ หรือแม้การบังคับให้แสดงพฤติกรรมนั้นๆ อยู่เสมอ

6. ทักษะต้องมีสิ่งที่หมายถึงแน่นอน นั่นคือ ทักษะต่ออะไร ต่อบุคคล ต่อสิ่งของ หรือต่อสถานการณ์ จะไม่มีทัศนคติลอยๆ ที่ไม่ได้หมายถึงสิ่งใด และบุคคลต้องมีความรู้ หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้น ทักษะจะแตกต่างกันตามระดับความแน่นอนชัดเจนและขอบเขตโครงสร้าง ขึ้นอยู่กับจำนวนชนิด และคุณลักษณะของส่วนประกอบของสิ่งนั้น

7. ทักษะมีลักษณะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นหรือสถานการณ์ และความสัมพันธ์นี้เป็นความรู้สึกงูใจ (Motivation Effect) ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น จะทำหน้าที่เป็น

ตัวเชื่อมโยง ฉะนั้นเมื่อมีการประเมินความเชื่อในรูปแบบดังกล่าวจะเกิดขึ้นในโครงสร้างของทัศนคติ และแต่ละทัศนคติมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

จากการอธิบายถึงองค์ประกอบของทัศนคติ สามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติมีลักษณะที่เป็นได้ ทั้งการรับรู้จากภายใน และการรับรู้จากภายนอก การเกิดทัศนคติของแต่ละบุคคล เกิดขึ้นได้จากการมีความรู้ หรือประสบการณ์ในสิ่งที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจมีทัศนคติทางบวก (ความรู้สึกรับชอบ) หรือทัศนคติทางลบ (ความรู้สึกรับไม่ชอบ) ต่อสิ่งนั้น

2.2.4 การก่อตัวของทัศนคติ

ทัศนคติก่อตัวเกิดขึ้นมาและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกันคือ

1. การจูงใจทางร่างกาย (Biological Motivation) ทัศนคติจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กำลังดำเนินการตอบสนองความต้องการหรือแรงผลักดันทางร่างกาย ตัวบุคคลจะสร้างทัศนคติที่ดีต่อบุคคล หรือสิ่งของที่สามารถช่วยให้เขามีโอกาสตอบสนองความต้องการของตนได้ □

2. ข่าวสารข้อมูล (Information) ทัศนคติจะมีพื้นฐานมาจากชนิดและขนาดของข่าวสารที่ได้รับรวมทั้งลักษณะของแหล่งที่มาของข่าวสารด้วยกลไกของการเลือกเฟ้นในการมองเห็นและเข้าใจปัญหา ต่างๆ (Selective Perception) ข่าวสารข้อมูลบางส่วนที่เข้ามาสู่บุคคลนั้นจะทำให้บุคคลนั้นเก็บไปคิดและ สร้างเป็นทัศนคติขึ้นมาได้

3. การเข้าเกี่ยวข้องกับกลุ่ม (Group Affiliation) ทัศนคติบางอย่างอาจมาจากกลุ่มต่างๆ ที่บุคคลเกี่ยวข้องอยู่ ทั้งโดยตรงและทางอ้อม เช่น ครอบครัว วัด กลุ่มเพื่อนร่วมงาน กลุ่มกีฬา กลุ่มสังคม ต่างๆ โดยกลุ่มเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งรวมของค่านิยมต่างๆ แต่ยังมีการถ่ายทอดข้อมูลให้แก่บุคคลใน กลุ่ม ซึ่งทำให้สามารถสร้างทัศนคติขึ้นได้ โดยเฉพาะครอบครัวและกลุ่มเพื่อนร่วมงานเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุด (Primary Group) ที่จะเป็แหล่งสร้างทัศนคติให้แก่บุคคลได้

4. ประสบการณ์ (Experience) ประสบการณ์ของคนที่มีต่อวัตถุสิ่งของย่อมเป็นส่วนสำคัญ ที่จะทำให้บุคคลต่างๆ คิดว่าสิ่งที่เขาเกี่ยวข้องและมีประสบการณ์จนกลายเป็นทัศนคติได้

5. ลักษณะท่าทาง (Personality) ลักษณะท่าทางหลายประการต่างก็มีส่วนทางอ้อมที่สำคัญ ในการสร้างทัศนคติให้กับบุคคล(ธงชัย สันติวงษ์, 2539 อ้างถึงในพจนีย์ เฝื่อนคำ, 2554)

2.2.5 กลไกของทัศนคติ

แดลเนียล แคทซ์ (Daniel Katz , 1960 : 163 – 191) ได้อธิบายถึง หน้าทีหรือกลไกของ ทัศนคติ ที่สำคัญไว้ 4 ประการ ดังนี้คือ

1. เพื่อใช้สำหรับการปรับตัว (Adjustment) หมายความว่า ตัวบุคคลทุกคนจะอาศัย ทัศนคติ เป็นเครื่องยึดถือ สำหรับการปรับ พฤติกรรม ของ ตนให้เป็นไปใน ทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนสูง

ที่สุด และให้มีผลเสียน้อยที่สุด ดังนี้ ทักษะคิด จึงสามารถเป็นกลไก ที่จะสะท้อน ให้เห็น ถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์และที่ไม่พึงประสงค์ของเขา และด้วยสิ่งเหล่านี้เอง ที่จะทำให้แนวโน้มของพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ ต้องการ มากที่สุด

2. เพื่อป้องกันตัว (Ego – Defensive) โดยปกติในทุกขณะ คนทั่วไปมักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับความจริง ในสิ่งซึ่งเป็นที่ยึดแย้ง กับ ความนึกคิดของตน (Self – Image) ดังนี้ ทักษะคิด จึงสามารถสะท้อนออกมาเป็น กลไกที่ป้องกันตัว โดย การแสดงออก เป็นความรู้สึก ถูกเหยียดหยาม หรือดิฉันนิทาคนอื่น และขณะเดียวกัน ก็จะยกตนเองให้สูงกว่า ด้วยการมี ทักษะคิด ที่ถือว่า ตนนั้นเหนือกว่าผู้อื่นการก่อตัวที่เกิดขึ้นมาของ ทักษะคิด ในลักษณะนี้ จะมีลักษณะแตกต่างจากการมี ทักษะคิด เป็นเครื่องมือ ในการปรับตัว ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวคือ ทักษะคิด จะมีใช้พัฒนาขึ้นมาจาก การมี ประสบการณ์กับสิ่งนั้น ๆ โดยตรง หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในตัวผู้หนึ่งเอง และสิ่งที่เป็ เป้าหมายของการแสดงออก มาซึ่ง ทักษะคิด นั้น ก็เป็นเพียงสิ่งที่เขาผู้นั้น หวังใช้เพื่อการ ระบายความรู้สึก เท่านั้น

3. เพื่อการแสดงความหมายของค่านิยม (Value Expressive) ทักษะคิด นั้นเป็นส่วนหนึ่งของ ค่านิยมต่าง ๆ และด้วย ทักษะคิด นี้เอง ที่จะใช้สำหรับสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมต่าง ๆ ในลักษณะที่จำเพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ดังนั้น ทักษะคิด จึงสามารถใช้สำหรับ อรรถาธิบาย และบรรยายความเกี่ยวกับ ค่านิยม ต่าง ๆ ได้

4. เพื่อเป็นตัวจัดระเบียบเป็นความรู้ (Knowledge) ทักษะคิด จะเป็นมาตรฐานที่ตัวบุคคลจะสามารถใช้ประเมิน และทำความเข้าใจ กับ สภาพแวดล้อม ที่มีอยู่รอบตัวเขา ด้วยกลไกดังกล่าวนี้เอง ที่ทำให้ตัวบุคคลสามารถรู้ และเข้าใจถึงระบบ และระเบียบของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขาได้ (www.phatrsa.blogspot.com)

2.2.6 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติ

วชิรรา โรจนสกุลเกตุ (2556: 25) ได้สรุปองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนี้

1. ผู้ชักจูง มีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 ความน่าเชื่อถือ – ชำนาญในงานที่รับผิดชอบและมีลักษณะน่าไว้วางใจ น่าเชื่อถือ

1.2 ความน่าดึงดูดใจ – มีความคล้ายคลึงกับผู้ถูกชักจูง อาจเป็นลักษณะนิสัย หรือตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน และมีความชอบพอซึ่งกันและกัน

1.3 มีอำนาจ – โดยแสดงความรู้สึกออกมาเมื่อผู้ถูกชักจูงไม่ปฏิบัติตาม โดยตำแหน่งหน้าที่สามารถใช้อำนาจในการให้รางวัลหากมีการปฏิบัติตาม และสามารถลงโทษได้หากผู้ถูกชักจูงไม่ปฏิบัติตาม

2. ผู้ถูกชักจูง จะมีบุคลิกภาพที่มีผลต่อการชักจูงให้เชื่อถือตาม เช่น บุคลิกภาพวิตกกังวล บุคลิกภาพที่เชื่ออำนาจในตนเอง หรือเชื่ออำนาจนอกตนเอง สถานการณ์ในขณะชักจูง มีผลให้การชักจูงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูง เช่น ในสถานการณ์ที่ตึงเครียด สถานการณ์ที่ทำให้บุคคลขาดความเชื่อมั่นใน

ตนเอง ผู้ถูกชักจูงต้องพิจารณาลักษณะของผู้ถูกชักจูงและวางแผนการชักจูงให้รัดกุมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการชักจูง

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้แก่ชุมชนเพื่อการเข้าสู่ความเป็นชุมชนต้นแบบได้นั้น ต้องเกิดจากการบูรณาการจากหลายภาคส่วน ทั้งในด้านปัจจัยภายใน ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งเกิดจากประสบการณ์ของผู้ที่อยู่ในชุมชนเอง ประกอบกับปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความรู้ที่ได้จากภายนอกชุมชน ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบของการจัดกิจกรรมจากองค์กรภายนอก ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้มีผลต่อการชักจูงให้ผู้เรียนรู้มีความเชื่อถือตามหรือไม่ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของการจัดกระบวนการในการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความเป็นชุมชนต้นแบบได้ในอนาคต

2.3 ทฤษฎีแรงสนับสนุนทางด้านสังคม

ทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม มีแนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีที่เป็นผลมาจากการศึกษาทางสังคมจิตวิทยา เนื่องจากคนเราเกิดมาแล้วไม่ได้อยู่คนเดียวในสังคมต้องมีการพบปะกับบุคคลอื่นเสมอ บางคนอาจใกล้ชิดกันมาก บางคนใกล้ชิดกันน้อย ซึ่งการติดต่อกันทำให้เกิดความสัมพันธ์กับคนอื่นหลายคนจนกลายเป็นเครือข่ายทางสังคมขึ้น เครือข่ายทางสังคมเป็นเครือข่ายโยงใยที่แสดงให้เห็นว่าคนนั้นมีการติดต่อกับใครบ้าง

2.3.1 ความหมายของแรงสนับสนุนทางด้านสังคม

แรงสนับสนุนทางด้านสังคมคือ สิ่งที่ได้รับได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในด้านความช่วยเหลือทางด้านข้อมูล ข่าวสาร วัตถุประสงค์ของ หรือการสนับสนุนทางด้านจิตใจจากผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มคน และเป็นผลให้ผู้รับได้ปฏิบัติหรือแสดงออกทางพฤติกรรมไปในทางที่ผู้รับต้องการ (House.1985 อ้างในสรงค์กัญณ์ ดวงคำสวัสดิ์.2539 :29 - 35)

แคพเพลน (Caplan. 1976 : 39 – 42 อ้างถึงใน ลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ.2555 : 29) ได้ให้คำจำกัดความแรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง สิ่งที่บุคคลได้รับโดยตรงจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคล อาจเป็นทางข่าวสาร เงิน กำลังงาน หรือทางอารมณ์ ซึ่งอาจเป็นแรงผลักดันให้ผู้รับไปสู่เป้าหมายที่ผู้ให้ต้องการ

ฟิลิซุก (Pilisuk. 1982 : 20. อ้างถึงใน ลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ. 2555 : 29) กล่าวว่า แรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคน ไม่เฉพาะแต่ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุประสงค์ ความ

มั่นคง ทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการที่บุคคลรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของผู้อื่นด้วย

สรุป แรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง สิ่งที่บุคคลได้รับความช่วยเหลือจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล/กลุ่มบุคคล ทั้งภายในและภายนอกครอบครัว หรือองค์กร ในด้านอารมณ์ การมีคุณค่าในตัวเอง ความอบอุ่นปลอดภัย ข้อมูลข่าวสาร การเงิน แรงงาน และวัตถุ/สิ่งของ

2.3.2 ระดับของแรงสนับสนุนทางสังคม

กอตต์ลิบ นักพฤติกรรมศาสตร์ (Gottlieb, 1985 : 5 – 12. อ้างถึงในชาญวิทย์ ตั้งสุวรรณกุล. 2555 : ออนไลน์) ได้แบ่งระดับ แรงสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 ระดับ คือ

1) ระดับกว้าง (Macro level) เป็นการพิจารณาถึงการเข้าร่วม หรือการมีส่วนร่วมในสังคม อาจวัดได้จากความสัมพันธ์กับสถาบันในสังคม การเข้าร่วมกับกลุ่มต่างๆ ด้วยความสมัครใจและการดำเนินวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการในสังคม เช่น การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในสังคม ชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ อาทิ กลุ่มแม่บ้านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลุ่มหนุ่มสาวพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มด้านภัยเอดส์ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ปีก กลุ่มจักสาน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น

2) ระดับกลุ่มเครือข่าย (Mezzo level) เป็นการมองที่โครงสร้าง และหน้าที่ของเครือข่ายสังคม ด้วยการพิจารณาจากกลุ่มบุคคลที่มีสัมพันธ์ภาพอย่างสม่ำเสมอ เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มบุคคลใกล้ชิดในสังคมเสมือนญาติ ชนิดของการสนับสนุนในระดับนี้ ได้แก่ การให้คำแนะนำ การช่วยเหลือด้านวัสดุสิ่งของ ความเป็นมิตร การสนับสนุนทางอารมณ์ และการยกย่อง

3) ระดับแคบ หรือระดับลึก (Micro level) เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากที่สุด ทั้งนี้มีความเชื่อกันว่าคุณภาพของความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์มากในเชิงปริมาณ คือ ขนาด จำนวน และความถี่ของความสัมพันธ์ หรือโครงสร้างของเครือข่าย ในการสนับสนุนในระดับนี้ ได้แก่ สามเณร ภรรยา และสมาชิกในครอบครัวซึ่งมีความใกล้ชิดทางอารมณ์ การสนับสนุนทางจิตใจ และแสดงความรักและห่วงใย (Affective Support)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชลธิชา เกียรติสุข (2554) ศึกษาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในการดำเนินคดีทางศาล : ศึกษากรณีการให้ความช่วยเหลือทางด้านทนายความในคดีแพ่งโดยรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวความคิดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนและการให้ความช่วยเหลือทาง

กฎหมาย และเพื่อศึกษารูปแบบและมาตรการให้ความช่วยเหลือด้านทนายความแก่ประชาชนตามกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งผลการศึกษพบว่า กระแสความคิดการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยเริ่มมีการตื่นตัวและตระหนักมากขึ้น มีรูปแบบการการให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้สะดวกง่าย และทั่วถึงมากขึ้น ดังนี้

การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีแพ่งโดยรัฐ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือทางการเงินในการดำเนินคดี เช่น การยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลสำหรับบุคคลที่ไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาล หรือหากไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร และการให้คำปรึกษาแนะนำทางกฎหมาย ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐดำเนินการอยู่เช่น สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม โดยการให้คำปรึกษาทางกฎหมายการช่วยเหลือแนะนำในการทำเอกสารสัญญาต่างๆ ในช่วงก่อนมีการฟ้องคดีในศาลยุติธรรมและ การให้ความช่วยเหลือทางด้านทนายความแก่ประชาชน ส่วนปัญหาในการช่วยเหลือทางด้านทนายความในการดำเนินคดีพบว่า บุคคลจะได้รับอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแต่จะไม่รวมถึงการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าทนายความ ดังนั้น บุคคลที่ยากไร้ที่ไม่สามารถจ้างทนายความได้ต้องขอความช่วยเหลือจากทนายความ ซึ่งอยู่ในรูปแบบของทนายความอาสาจากองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย เช่น กองทุนยุติธรรม สำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

นนทวรรณ ปั่นงาม (2556) ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาวิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (2) ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และการเข้าถึงสิทธิตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยและต่างประเทศ (3) วิเคราะห์ปัญหาสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ (4) นำผลการวิเคราะห์มาเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสากลการศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากตำรา บทความจากวารสารกฎหมาย การสัมมนาทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ผลการศึกษพบว่า (1) การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 นั้นสอดคล้องกับหลักสากล (2) กฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศต่างก็มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย และการเข้าถึงกระบวนการ

ยุติธรรมทางอาญา (3) หากเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายตามกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ และเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายกับผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายไทยไม่ได้กำหนดให้มีการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ให้ผู้เสียหายทราบไม่ว่าในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังเช่นกฎหมายต่างประเทศ แต่สำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิให้ทราบตั้งแต่ชั้นจับกุมหรือควบคุมตัว ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ (4) ควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่แจ้งสิทธิดังกล่าวให้ผู้เสียหายทราบเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสากลต่อไป

ไพศาล แยมวงษ์ (2555) ทำการศึกษาเรื่องการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2) ศึกษาการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดการสนับสนุนทางสังคมและความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1. การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมากกับความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 2) การสนับสนุนทางสังคมซึ่งประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคมจากอาจารย์ ครอบครัว และเพื่อนส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์ความพึงพอใจในชีวิตได้ร้อยละ 63.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10

ยศวดี นิรารมย์ (2554) ทำการศึกษาเรื่อง การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว 2) เพื่อศึกษาความรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของผู้หญิงและผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) เพื่อศึกษาเหตุผลและความคิดเห็นของผู้หญิงที่เลือกหรือไม่เลือกใช้กระบวนการยุติธรรม และสี่ เพื่อเป็นการศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้ผู้หญิงที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ ผลการวิจัยพบว่าผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่มีความรู้/ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว และผู้หญิงมักจะ ไม่เลือกใช้กระบวนการยุติธรรม เนื่องจากไม่เชื่อมั่นว่ากระบวนการยุติธรรมจะสามารถช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยอุปสรรคที่ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าถึงและ

ได้รับประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมได้แก่ ผู้หญิงไม่รู้กฎหมายและมีทัศนคติด้านลบต่อกระบวนการยุติธรรม กฎหมายโดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวยังไม่มี ความชัดเจนและยังมีปัญหาในการตีความ ทัศนคติของตำรวจที่มองเรื่องครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว รวมถึงกระบวนการไต่ถามที่อาจกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่กีดขวางการเข้าถึงและการได้รับประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมของผู้หญิง

ศิริวรรณ กมลสุขสถิต และปราชญ์ ปรัชญาพันธ์ (2552) ทำการศึกษาเรื่อง ความรู้ และเจตคติที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาความรู้ และเจตคติที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบ ความรู้และเจตคติที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นลักษณะการวิจัยเชิงสำรวจ ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนกิจกรรมการป้องกันควบคุมอาชญากรรมและการกระทำผิดตลอดจนการรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนในกระบวนการยุติธรรมชุมชนจำนวน 354 คนคิดเป็นร้อยละ 88.5 เป็นอันดับแรกรองลงมาได้แก่ยุติธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตและความ เป็นอยู่ของชุมชนจำนวน 353 คิดเป็นร้อยละ 88.3 ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายของยุติธรรมชุมชนจำนวน 345 คิดเป็นร้อยละ 86.3 ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเยียวยาและเสริมพลังในกระบวนการยุติธรรมชุมชนน้อยที่สุดจำนวน 47 คนคิดเป็นร้อยละ 11.8 โดยส่วนใหญ่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนจำนวน 206 คนคิดเป็นร้อยละ 51.5 สำหรับผู้ที่ผ่านเกณฑ์มีจำนวน 194 คนคิดเป็นร้อยละ 48.5 และทั้งนี้ยังพบว่าส่วนใหญ่มีเจตคติต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนอยู่ในระดับมาก

2. ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีเพศอายุระดับการศึกษาอาชีพต่างกันมีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนไม่แตกต่างกันส่วนประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีเจตคติต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนไม่แตกต่างกันและสำหรับประชาชนที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ, สุจินต์ เสนาแพทย์และวสิน อุสันโน (2562) เสนอบทความวิจัยเรื่อง ยุติธรรมชุมชน: กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย ซึ่งกล่าวถึงการนำแนวคิดยุติธรรมชุมชนเข้ามาใช้เพื่อเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในสังคมไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่ถือว่าสำคัญมาก เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เห็นถึงความสำคัญของประชาชนในการเข้าถึงความยุติธรรม โดยกระทรวงยุติธรรมมีความคาดหวังว่ายุติธรรมชุมชนจะสามารถช่วยเหลือประชาชนด้านกระบวนการยุติธรรมในประเด็นการลดภาระค่าใช้จ่ายที่ประชาชนโดยเฉพาะคนยากจนต้องเสียไปใน

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการในการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามาดูแล
ชุมชนของตนเอง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

บทที่ 3

วิธีการดำเนินวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัย ผลงานการค้นคว้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษา รูปแบบของการสร้างเครื่องมือวิจัยรวมทั้งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการจัด โครงการในพื้นที่กับ ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คนจำนวน 2 ครั้ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลบรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นแนวความคิดการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ศึกษาเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัย ผลงานการค้นคว้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษา รูปแบบของการสร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย

2.การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการจัด โครงการในพื้นที่กับประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คนจำนวน 2 ครั้ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลบรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นแนวความคิดการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมต่อไป

3.1 การกำหนดประชากร

1.ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ประชาชนเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จำนวน 50 คน

2.ขอบเขตพื้นที่หรือสถานที่ทำการวิจัย

พื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการจัด โครงการเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบซึ่งจะมีการลงพื้นที่ที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คนในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ข้อมูลจากการลงพื้นที่จำนวน 2 ครั้ง โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้นำมาวิเคราะห์บรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นความรู้ความเข้าใจในแต่ละครั้ง ต่อไป

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายและการลงพื้นที่ดำเนินการจัดโครงการกระบวนการเรียนรู้โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คนจำนวน 2 ครั้ง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจัดโครงการเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบซึ่งจะมีการลงพื้นที่ที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ข้อมูลจากการลงพื้นที่จำนวน 2 ครั้ง โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้นำมาวิเคราะห์บรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นความรู้ความเข้าใจในแต่ละครั้ง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

โครงการกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมแก่ชุมชน, เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มประชากร และเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลกับประชาชนในเขตพื้นที่ชุมชนเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 50 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรม ได้แก่

1) กิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มีนายศรัณย์ บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ และ รตอ.สังัด กุมภาพันธุ์ รองสารวัตรสอบสวน สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ด้านกฎหมาย บริการพื้นฐานทางสังคมจากภาครัฐที่ประชาชนพึงมี และขั้นตอนการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

2) กิจกรรมกลุ่มเพื่อทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ มีนายศรัณย์ บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ และ ว่าที่ร้อยตรี วัฒนะ เบาะโด้ง ที่ปรึกษากฎหมาย สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นวิทยากรบรรยายเพื่อทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เกิดความเข้าใจและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและสามารถถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเข้าถึงประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมได้

โดยจากการเก็บข้อมูลพบประเด็นที่สำคัญ ซึ่งในบทนี้แบ่งออกได้เป็น 4 ประเด็นคือ **หนึ่ง**ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรม **สอง** การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม **สาม**ความรู้เกี่ยวกับบริการพื้นฐานทางสังคมในกระบวนการยุติธรรมของภาครัฐและ **สี่** ข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมโครงการ

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ด้านความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรม

โครงการวิจัยนี้ได้จัดกิจกรรมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยได้เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการยุติธรรม 2 คน ได้แก่ นายศรันย์ บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ และ รตอ.สัจด์ กุมภพันธ์ รองสารวัตรสอบสวน สภ.เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มาบรรยายให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและขั้นตอนต่างๆในกระบวนการยุติธรรมกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 50 คน ซึ่งประกอบไปด้วยประชาชนทั่วไป, ผู้นำชุมชน, เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

แต่เนื่องจากโครงการวิจัยนี้ มุ่งเน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม บริการพื้นฐานทางสังคมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ ดังนั้นประชากรกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการจึงเป็นประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่อำเภอเขาค้อได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นในชุมชนมีความเข้าใจและสามารถเข้าถึงประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมได้ โดยจากการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม คณะผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการออกเป็น 4 กลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 มีสมาชิกประกอบอาชีพ ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล(ส.อบต), พนักงานราชการในหน่วยงานของรัฐ และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ

กลุ่มที่ 2 มีสมาชิกประกอบอาชีพ ได้แก่ ประชานและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม), พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ, เกษตรกร และประชาชนทั่วไป

กลุ่มที่ 3 มีสมาชิกประกอบอาชีพ ได้แก่ เกษตรกรและประชาชนทั่วไป

กลุ่มที่ 4 มีสมาชิกประกอบอาชีพ ได้แก่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, เกษตรกร และประชาชนทั่วไป

4.1.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับวิทยากรประจำกลุ่มพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในประเด็นต่างๆ ดังนี้

กลุ่มที่ 1

ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและคนในพื้นที่เขาค้อเท่านั้น นั่นก็คือ สิทธิในการถือครองหรือการทำกินบนที่ดิน รอส.(ราษฎรอาสา) เนื่องจากในเขตพื้นที่เขาค้อ ที่ดินเกือบทั้งหมดเป็นที่ดิน รอส. ซึ่งได้รับการจัดสรรที่ดินจากทหารในช่วงหลังการสู้

รบกับคอมมิวนิสต์บนพื้นที่เขาค้อ โดยชาวบ้านมีสิทธิใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อปลูกบ้านพักอาศัยและทำการเกษตรได้เท่านั้น ไม่สามารถซื้อหรือขายได้

ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมด้วยว่า ชาวบ้านในชุมชนจะมีปัญหาด้านข้อกฎหมายเกี่ยวกับหนี้สิน(นอกระบบ)ด้วยซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จะถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหนี้เงินกู้ เนื่องจากชาวบ้านขาดความรู้เกี่ยวกับการกู้ยืมเงินและไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับเอกสารหลักฐานในการกู้ยืมเงิน โดยชาวบ้านบางรายกู้ยืมเงิน โดยที่อ่านหนังสือไม่ออกหรือไม่อ่านรายละเอียดในหลักฐานกู้ยืมเงิน พอลงลายมือชื่อในเอกสารกู้ยืมเงินโดยไม่ทราบรายละเอียด จึงส่งผลทำให้เกิดการผูกมัดเรื่องดอกเบี้ยเงินกู้จนอกระบบที่สูงเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด

กลุ่มที่ 2

สำหรับผู้เข้าร่วมโครงการในกลุ่มที่ 2 จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายพบข้อมูลคล้ายคลึงกับกลุ่มที่ 1 คือ สมาชิกในกลุ่ม 2 ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในที่ดิน รอส.(ราษฎรอาสา) เพราะสมาชิกทุกคนอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีสมาชิกคนหนึ่งเล่าให้วิทยากรประจำกลุ่มฟังว่า

จากประสบการณ์จริงของตนเอง การอาศัยทำกินในที่ดิน รอส.จะมีปัญหาอยู่มากและเกือบทุกครั้งคือ เรื่องการแบ่งที่ดินให้กับทายาทหรือพี่น้องในกรณีที่ผู้ครอบครองดั้งเดิมเสียชีวิต เนื่องจากที่ดิน รอส. เป็นกรรมสิทธิ์กรมป่าไม้ ซึ่งทหารได้ขอใช้พื้นที่ดังกล่าวจัดสรรให้ราษฎรในพื้นที่สู้รบอาศัยอยู่และทำกินมาตั้งแต่เหตุการณ์การปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์บนพื้นที่เขาค้อ ซึ่งที่ดินดังกล่าว ประชาชนมีเพียงสิทธิในการทำกินในที่ดินชั่วคราวเท่านั้น ไม่ได้เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเหมือนที่ดินทั่วไป

ดังนั้น เมื่อผู้ครอบครองเดิมเสียชีวิตลง ทายาทหรือพี่น้องต้องไปแจ้งกับทหารเพื่อเปลี่ยนผู้ครอบครอง ซึ่งหากครอบครัวใดที่มีพี่น้องหรือลูกหลานหลายคนจะทำให้เกิดปัญหาการแบ่งครอบครองที่ดินไม่ลงตัว

นอกจากนั้น ผู้เข้าร่วมโครงการยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมด้วยว่ามีปัญหาข้อกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและคนในครอบครัวก็คือ เรื่องไฟแนนซ์รถ ซึ่งจะเป็นกรณีการชำระงวดรถ อัตราดอกเบี้ยและการขายต่อรถให้กับบุคคลอื่น และปัญหาการค้ำประกันเงินกู้ให้กับเพื่อนบ้านที่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองด้วย

กลุ่มที่ 3

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่มที่ 3 ให้ข้อมูลเบื้องต้นคล้ายคลึงกับสมาชิกในกลุ่มที่ 1 และ 2 คือ มีความรู้ความเข้าใจและข้อห้ามต่างๆเกี่ยวกับที่ดิน รอส. ซึ่งนอกจากความรู้ในประเด็นดังกล่าวแล้ว สมาชิกกลุ่ม 3 ยังมีความรู้เบื้องต้นและประสบการณ์เกี่ยวกับการกู้ยืมเงินด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

- การกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธกส.) โดยชาวบ้านที่เป็นสมาชิกธกส. สามารถกู้เงินได้โดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ หากมีสมาชิกในหมู่บ้านซึ่งเป็นสมาชิก ธกส.เหมือนกันรวมกลุ่มกัน สามารถเซ็นค้ำระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มได้
- การกู้ยืมเงินจากธนาคารออมสิน ชาวบ้านสามารถรวมกลุ่มกัน 3 คน และเซ็นค้ำประกันกันเองได้ ในกรณีจำนวนเงินระหว่าง 50,000 – 80,000 บาท
- การกู้ยืมเงินโดยการนำรถยนต์เข้าระบบไฟแนนซ์เพื่อใช้เป็นหลักค้ำประกันในการกู้ยืมเงิน ซึ่งไฟแนนซ์ที่ชาวบ้านรู้จักส่วนใหญ่มาจากรถโฆษณาการติดแผ่นป้ายในเขตชุมชน โดยบริษัทที่ชาวบ้านใช้บริการมากก็คือ ศรีสวัสดิ์เงินดีลล่อ
- การกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่ม 3 ที่มีประสบการณ์ส่วนใหญ่กู้เงินนอกระบบ กู้เงินโดยมีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10% ต่อเดือน และนายทุนบางกลุ่มใช้รูปแบบใหม่ในการปล่อยกู้ คือ ใช้ทองคำรูปพรรณแทนตัวเงิน ซึ่งมีมูลค่าในการผ่อนชำระที่สูงกว่ารูปแบบเงินสด

กลุ่มที่ 4

ผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่ม 4 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน รอส. เช่นเดียวกับกลุ่ม 1- 3 แต่มีข้อมูลเพิ่มเติมคือ หากชาวบ้านจะทำประโยชน์นอกเหนือจากการทำการเกษตรจะต้องขออนุญาตกับกรมป่าไม้ก่อน ซึ่งหากไม่ได้รับอนุญาตและฝ่าฝืนดำเนินการ จะโดนโทษบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน ตาม พรบ. ป่าสงวนแห่งชาติ

ไม่เพียงเท่านั้นสมาชิกกลุ่ม 4 ยังมีความรู้ความเข้าใจด้านการกู้ยืมเงินเช่นเดียวกับสมาชิกกลุ่มที่ 3 ด้วย โดยมีรายละเอียดว่า การกู้ยืมเงินจำนวนไม่เกิน 10,000 บาท มีอัตราดอกเบี้ย 2 บาท/เดือนซึ่งผู้กู้สามารถใช้หลักทรัพย์หรือนุคคลค้ำประกันเวลาทำธุรกรรมทางการเงินได้ ซึ่งถ้าผู้กู้ผิดนัดชำระหนี้ตามข้อตกลงสัญญาผู้กู้ ผู้กู้จะต้องเสียค่าปรับให้กับเจ้าหนี้ แต่อย่างไรก็ตาม สมาชิกกลุ่ม 4 บอกว่า ถึงแม้ผู้กู้

จะไม่สามารถชำระหนี้ตามที่เจ้าหนี้กำหนดได้ แต่เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถข่มขู่ ครอบงำ ใช้ความรุนแรง หรือทำร้ายร่างกายผู้กู้ได้เช่นเดียวกัน เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งผิดกฎหมาย

นอกจากนั้นสมาชิกกลุ่ม 4 ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคดีอาญาด้วยว่า คดีอาญาเป็นคดีที่ยอมความไม่ได้และมีบทลงโทษหนัก เช่น การฆ่าคนตาย การข่มขืน คดีอาญาเสพติด เป็นต้น ส่วนอัตราโทษในกระบวนการยุติธรรมมี 5 สถาน ได้แก่ การปรับ การริบทรัพย์ การกักขัง การจำคุก และการประหารชีวิต ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสมาชิกกลุ่ม 4 ทราบมาจากการนำเสนอข่าวผ่านสื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุกระจายเสียง

สรุป จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจในกฎหมายพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นกฎหมายหลักๆ 2 ประเด็น ได้แก่

1) ความรู้เกี่ยวกับที่ดินรกร้างว่างเปล่า(รอส.) โดยผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนทราบรายละเอียดเบื้องต้นเกี่ยวกับที่ดิน รอส. เนื่องจากพวกเขาอยู่อาศัยและทำมาหากินในพื้นที่ รอส. โดยที่ดินบนเขตเขาถือเป็นที่ดิน รอส.ทั้งหมดซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของกรมป่าไม้ โดยมีทหารเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย ซึ่งชาวบ้านจะทราบถึงข้อปฏิบัติโดยทั่วกันว่า ที่ดิน รอส. สามารถใช้ประโยชน์ในการอยู่อาศัยและการทำมาหากินในระบบเกษตรกรรม(ทำไร่, ทำนา และทำสวน)เท่านั้น โดยผู้อาศัยไม่มีสิทธิในการครอบครองหรือซื้อขายที่ดินดังกล่าวเด็ดขาด

2) ความรู้ด้านการกู้ยืมเงิน พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการมีประสบการณ์ในการกู้ยืมเงินทั้งในและนอกระบบ แต่จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลับพบว่า ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการกู้ยืมเงินเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากความไม่เข้าใจในภาษากฎหมายของเอกสารหลักฐานการกู้ยืมเงิน ทำให้ชาวบ้านอ่านแล้วไม่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างชัดเจน ส่งผลทำให้ทำให้โดนเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหนี้ ในรูปแบบของอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินกฎหมายกำหนด แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านมีความรู้ด้านข่มขู่ ครอบงำ หรือทำร้ายร่างกายผู้กู้ที่ถูกต้องว่า หากแม่ผู้กู้จะไม่สามารถชำระหนี้ได้ตรงตามที่เจ้าหนี้กำหนด แต่เจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิข่มขู่ ครอบงำ หรือทำร้ายร่างกายผู้กู้ได้ เพราะกฎหมายให้ความคุ้มครองอยู่

4.1.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับช่องทางการร้องทุกข์

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับวิทยากรประจำกลุ่มพบความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับช่องทางการร้องทุกข์ ดังนี้

กลุ่มที่ 1

ผู้เข้าร่วมโครงการให้ข้อมูลว่า โดยส่วนใหญ่ในพื้นที่อาศัยของตนเองไม่ค่อยมีเหตุการณ์ที่มีความรุนแรง แต่จะเป็นเหตุการณ์เล็กน้อยทั่วไป เช่น การลักขโมย, อุบัติเหตุรถเฉี่ยวชนคนในชุมชนซึ่งไม่ได้รุนแรงถึงขั้นบาดเจ็บสาหัส พิการหรือเสียชีวิต, การเสียชีวิตจากโรคภัยไข้เจ็บเหล่านี้เป็นต้น ดังนั้น

การแจ้งความร้องทุกข์ของคนในชุมชนเมื่อเกิดเหตุการณ์เดือดร้อน ชาวบ้านจะไปทำการผู้ใหญ่บ้านก่อนเป็นอันดับแรกเพื่อแจ้งเหตุให้ผู้นำชุมชนทราบ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้ใหญ่บ้านจะให้คำแนะนำได้ในเบื้องต้นเท่านั้น

แต่หากเป็นเหตุที่เกินวิสัยซึ่งผู้ใหญ่บ้านจะช่วยเหลือหรือไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ ผู้ใหญ่บ้านก็จะแนะนำให้ลูกบ้านไปปรึกษาปัญหาที่ศูนย์ดำรงธรรมหรือไปยื่นเรื่องร้องทุกข์ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ เนื่องจากทั้ง 2 หน่วยงาน ชาวบ้านจะมีความคุ้นเคยและได้ยื่นข้อมากกว่าหน่วยงานอื่นๆ และถ้าหากเป็นเหตุการณ์ที่มีความเสียหายและกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตหรือกรณีการไม่ได้รับความไม่เป็นธรรม ผู้ใหญ่บ้านจะแนะนำให้ลูกบ้านไปแจ้งความที่สถานีตำรวจเพื่อจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

กลุ่มที่ 2

ผู้เข้าร่วมโครงการให้ข้อมูลว่าหากคนในชุมชนมีปัญหาเดือดร้อนหรือมีเรื่องทุกข์ใจที่ไม่สามารถแก้ไขหรือจัดการด้วยตนเองได้ จะไปแจ้งเหตุให้ผู้ใหญ่บ้านทราบก่อนเป็นลำดับแรกเช่นเดียวกับกลุ่มที่ 1 โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำชุมชนและอยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด แต่ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความเดือดร้อนจนชาวบ้านและผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ หน่วยงานต่อไปที่ชาวบ้านต้องพึ่งพาขอความช่วยเหลือก็คือ สถานีตำรวจภูธรเขาค้อซึ่งในเบื้องต้นจะโทรศัพท์สายด่วนฉุกเฉิน 191 เพื่อปรึกษาเบื้องต้นก่อน เช่น มีเหตุรถเถื่อนชนหรือเหตุทะเลาะวิวาท/ทำร้ายร่างกายในชุมชน แต่ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่มีระดับความรุนแรงมากกว่านั้นก็จะเดินทางไปแจ้งความที่สถานีตำรวจเป็นขั้นตอนต่อไป

กลุ่มที่ 3

ผู้เข้าร่วมโครงการให้ข้อมูลว่า ที่ผ่านมาในชุมชนไม่ได้เกิดเหตุการณ์หรือคดีที่ร้ายแรง เป็นเหตุการณ์ทั่วไป เช่น อุบัติเหตุรถเถื่อนชน ชาวบ้านรुकล้าที่ดินกันเอง หรือปัญหาการกู้ยืมเงินเป็นต้น ซึ่งเมื่อชาวบ้านประสบเหตุหรือพบเห็นเหตุการณ์ดังกล่าว ก็จะไปขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้ความช่วยเหลือและไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งให้เบื้องต้น แต่ถ้าหากผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ชาวบ้านก็จะไปแจ้งเรื่องราวร้องทุกข์ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ และศูนย์ดำรงธรรมตามลำดับ

กลุ่มที่ 4

ผู้เข้าร่วมโครงการให้ข้อมูลว่า บริเวณบ้านเรือนที่อาศัยอยู่ไม่ได้มีเหตุการณ์รุนแรงในระดับที่ชาวบ้านไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือปัญหาภายในครอบครัวซึ่ง

มักจะจัดการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองก่อน แต่ถ้ายังไม่สามารถจัดการปัญหาได้ก็จะไปแจ้งเหตุให้ผู้ใหญ่บ้านทราบ ส่วนช่องทางการร้องทุกข์ที่นึกถึงหากเป็นกรณีเหตุการณ์ร้ายแรง ก็คือ สายด่วน 191, สถานีตำรวจ, องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ และศูนย์ดำรงธรรม

สรุปความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับช่องทางการร้องทุกข์หรือการขอความช่วยเหลือกรณีมีเหตุการณ์เดือดร้อน ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่จะขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านก่อนเป็นลำดับแรก เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำชุมชนซึ่งมีความใกล้ชิดและอยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านสามารถไปขอความช่วยเหลือได้ตลอดเวลา โดยกระบวนการให้ความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านคือ การให้คำปรึกษา การไกล่เกลี่ย และการแนะนำส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีที่เหตุการณ์นั้นมีระดับความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้าน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อและศูนย์ดำรงธรรม หน่วยงานต่อมาที่ชาวบ้านจะไปขอความช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุร้องทุกข์ โดยส่วนใหญ่จะเป็นเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง ไม่ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้คือ การโทรสายด่วนฉุกเฉิน 191 และการไปแจ้งความที่สถานีตำรวจเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมต่อไป

4.1.3 ความรู้เกี่ยวกับสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับวิทยากรประจำกลุ่มพบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายดังนี้

กลุ่มที่ 1

ผู้เข้าร่วมโครงการให้ข้อมูลว่า สิทธิที่ประชาชนจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย เช่น หากถูกดำเนินคดี ประชาชนมีสิทธิในการร้องขอทนายความให้เข้ามาช่วยเหลือเรื่องคดีความได้ สิทธิในการได้รับการประกันตัว และสิทธิในการได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยในฐานะพยานในคดีความ เป็นต้น ทั้งนี้ จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นยังพบว่า สมาชิกในกลุ่ม 1 บางคนมีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมในคดีแพ่ง กรณีการซื้อ-ขายปื้ยเคมีการเกษตร โดยได้มีบริษัทขายปื้ยเคมีการเกษตรเข้ามาในหมู่บ้านติดต่อเสนอขายปื้ยให้กับชาวบ้าน จากนั้นได้มีการทำข้อตกลงระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายไว้ว่า ผู้ขายต้องนำปื้ยมาให้ผู้ซื้อก่อนแล้วจึงจะมีการชำระเงินภายหลัง หลังจากนั้นชาวบ้านในชุมชนได้มีการรวมกลุ่มกันในลักษณะหุ้นส่วน แต่ต่อมามีสมาชิกหุ้นส่วนบางคนไม่ยอมชำระเงินค่าปื้ยตามที่ตกลงไว้กับผู้ซื้อทำให้บริษัทขายปื้ยเคมีการเกษตรฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากกลุ่มผู้ซื้อทุกคน โดยเรื่องดังกล่าวได้ดำเนินการเข้าสู่กระบวนการในชั้นศาล และมีผลสรุปทางคดีความคือ ศาลได้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายจนทั้งสองฝ่ายตกลงยอมความกันได้ โดยผู้ซื้อยินยอมชำระเงินค่าปื้ยที่ค้างค้างไว้กับผู้ขายทั้งหมด

และอีกหนึ่งกรณีที่เป็นประสบการณ์ในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของสมาชิกกลุ่ม 1 คือ กรณีที่เป็นข่าวดังในจังหวัดเพชรบูรณ์ช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่ถนนข้าวโพดอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ เมื่อ ปี 2560 เกิดเหตุทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายกันจนมีผู้เสียชีวิต ซึ่งผู้เสียชีวิตคนดังกล่าวเป็นลูกชายของชาวบ้านในอำเภอเขาค้อ ที่ถูกกลุ่มอันธพาลรุมทำร้ายร่างกายและใช้มีดฟันทั่วร่างกายจนกระทั่งเสียชีวิต หลังจากเกิดเหตุคดีความการสืบสวนสอบสวนไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร ครอบครัวผู้เสียชีวิตจึงได้ปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านและได้รวมตัวกับชาวบ้านในชุมชนไปยื่นหนังสือร้องทุกข์ที่ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อให้ติดตามเรื่องคดีความ จากนั้นศูนย์ดำรงธรรมได้ประสานต่อมายังเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เร่งดำเนินการสอบสวน จนสามารถขยายผลและจับกุมกลุ่มคนร้ายได้ในที่สุด

กลุ่มที่ 2

จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพบข้อมูลว่า สมาชิกในกลุ่ม 2 มีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิที่ประชาชนจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายพอสมควรดังนี้

คนแรก : “ตำรวจจะเข้าค้นบ้านเราไม่ได้นะ ถ้าไม่มีหมายค้น”

คนที่สอง : “ ถ้าเราดื่มทรัพย์สินส่วนตัวไว้ในที่สาธารณะ คนที่หยิบของเราไปโดยและไม่ได้คืนเจ้าของถือว่ามีความผิดฐานลักทรัพย์นะ เพราะเคยดื่มมีดถือไว้ที่ร้านอาหาร พนักงานเสิร์ฟเก็บได้แต่ไม่คืน เราก็กดไปแจ้งความ ซึ่งตำรวจบอกว่าเรามีความผิด โดยดูที่เจตนา”

คนที่สาม : “ ถ้าหากเราถูกตำรวจเรียกไปพบหรือให้ปากคำ ตำรวจต้องแจ้งข้อกล่าวหาและชี้แจงรายละเอียดทางคดีให้เราดูก่อน จะจับเราเข้าคุกเลยไม่ได้”

ทั้งนี้สมาชิกกลุ่ม 2 ได้สะท้อนประสบการณ์การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไว้ด้วยว่า การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นสิ่งที่ยุ่งยาก เนื่องจากเคยเข้าไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นตนเองเป็นชาวบ้านก็ไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะบริการช่วยเหลือ แต่ขณะเดียวมีประชาชนอีกหนึ่งคนแต่งตัวภูมิฐานมาแจ้งความ เจ้าหน้าที่ตำรวจกลับให้บริการและพูดจาดีว่าตนเอง จากประสบการณ์ดังกล่าวทำให้ตนเองไม่อยากจะเข้าไปขอความช่วยเหลือจากกระบวนการยุติธรรมอีก ถ้าหากเรื่องที่เกิดขึ้นไม่หนักหนาสาหัสหรือสร้างความเดือดร้อนมาก เนื่องจากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเลือกปฏิบัติกับคนที่สถานะต่างกัน

ส่วนสมาชิกอีกหนึ่งคนแสดงความคิดเห็นว่า ถึงแม้จะไม่เคยเข้าไปแจ้งความ แต่พอนึกภาพการขึ้นไปขอความช่วยเหลือจากสถานีตำรวจก็ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะเคยได้รับฟังมาจากเพื่อนบ้านและคนใกล้ชิดว่า ถ้าเป็นคดีความแล้ว จะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ซับซ้อน ไม่ได้แจ้งความกับ

เจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วเรื่องจะจบเรียบร้อยเลย ที่สำคัญสมาชิกท่านนี้ยังบอกด้วยว่า การเป็นคดีความทำให้เสียเวลาและเสียเงินในการต่อสู้คดีด้วย

กลุ่มที่ 3

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม 3 พบว่า สมาชิกในกลุ่มมีความรู้พื้นฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายบ้างเล็กน้อย เช่น หากประชาชนได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหายจากการกระทำของบุคคลอื่นก็ต้องไปแจ้งความที่สถานีตำรวจ หรือหากถูกดำเนินคดีประชาชนก็มีสิทธิที่จะร้องขอปรึกษารูปคดีกับผู้ทนายความไว้วางใจ สิทธิในการประกันตัว สิทธิในการขอทนายอาสา หรือสิทธิในการขอไต่สวนลับ ทั้งนี้ มีสมาชิกในกลุ่มสองคนเล่าประสบการณ์ในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมให้วิทยากรประจำกลุ่มฟัง ดังนี้

กรณีแรก ประสบการณ์การพาเพื่อนบ้านซึ่งมีคนในครอบครัวเสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ถูกเกี่ยวชนและผู้กระทำผิดหลบหนีไม่ให้ความช่วยเหลือ โดยขั้นตอนแรกได้พาครอบครัวผู้เสียชีวิตไปขอคำปรึกษาจากผู้ใหญ่บ้านก่อน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านได้แนะนำให้ไปขอความช่วยเหลือจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ต่อเนื่องจากเป็นกรณีที่มีผู้เสียชีวิต โดยครอบครัวผู้เสียชีวิตไม่รู้จักสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์มาก่อน ไม่ทราบว่าเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนเรื่องใด และสถานที่ตั้งอยู่ตรงไหนในตัวเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งหลังจากการแนะนำของผู้ใหญ่บ้านก็ได้ดำเนินการยื่นเรื่องขอรับความช่วยเหลือและเยียวยาจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้ครอบครัวผู้เสียชีวิตได้รับเงินช่วยเหลือการปลงศพและการติดตามด้านคดีความด้วย

กรณีที่สอง ผู้เข้าร่วมโครงการเป็นผู้เสียหายจากการถูกลักลอบที่ดินโดยเจ้าของที่ดินแปลงข้างเคียง ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการคนดังกล่าวได้ไปปรึกษาผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ และได้รับคำแนะนำให้ไปขอความช่วยเหลือจากสำนักงานที่ดินเพื่อมาทำรังวัดและปักเขตแดนให้ถูกต้อง ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการไม่ทราบกระบวนการเหล่านี้มาก่อน

กลุ่มที่ 4

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพบความรู้ของสมาชิกกลุ่ม 4 เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย ดังนี้

- ประชาชนมีสิทธิขั้นพื้นฐานในการเลือกตั้ง,
- สตรี เด็ก และผู้สูงอายุได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย เพราะเป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคม

- ถ้าถูกดำเนินคดี ประชาชนมีสิทธิในการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว, การขอคำปรึกษาจากทนาย และขอความช่วยเหลือจากสำนักงานยุติธรรม

ส่วนประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมของสมาชิกกลุ่ม 4 พบว่า สมาชิกในกลุ่มไม่ได้มีประสบการณ์การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยตรง เพียงแค่เคยได้รับฟังการถ่ายทอดประสบการณ์จากบุคคลใกล้ชิดว่า การที่คดีความจะเป็นไปในทิศทางใด ขึ้นอยู่กับสำนวนของพนักงานสอบสวนที่เขียนขึ้น และการต่อสู้คดีในกระบวนการยุติธรรมนอกจากเสียเวลาแล้ว ยังเสียเงินค่าไถ่จ่ายในการดำเนินคดีความจนกว่าจะสิ้นสุดอีกด้วย

สรุป จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิที่กฎหมายคุ้มครองในเบื้องต้น เช่น สิทธิในการได้รับการประกันตัว สิทธิในการร้องขอทนาย และสิทธิในทรัพย์สินเป็นต้น ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการที่เคยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้สะท้อนประสบการณ์ไว้คล้ายคลึงกันว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่สร้างความเดือดร้อนบุคคลแรกที่ชาวบ้านจะเข้าไปขอคำปรึกษาหรือช่วยเหลือคือ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านจะให้คำปรึกษาได้ในเบื้องต้น แต่หากเรื่องราวที่เกิดขึ้นมีระดับความรุนแรงที่ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถจัดการไกล่เกลี่ยได้ ก็จะแนะนำหรือประสานงานต่อไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นลำดับต่อไป

ทั้งนี้ จากการเก็บข้อมูลทั้งหมดข้างต้นประเด็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ช่องทางการร้องทุกข์ และสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย ได้สะท้อนให้เห็นข้อมูลที่สำคัญคือ ความรู้ความเข้าใจของผู้เข้าร่วมโครงการในเรื่องต่างๆเป็นผลมาจากประสบการณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสนธยา พลศรี (2550: 16-18) ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่า มนุษย์จะมีลักษณะการเรียนรู้มาจากหลายปัจจัยหนึ่งในนั้นคือ ประสบการณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้ โดยอาจเป็นทั้งประสบการณ์ทางตรงและประสบการณ์ทางอ้อม ซึ่งประสบการณ์ทางตรง คือ ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับด้วยตนเองหรือการฝึกฝนด้วยตนเอง โดยผู้เข้าร่วมโครงการที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่ดิน รอส. เนื่องมาจากตนเองเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในที่ดิน รอส. มาตั้งแต่บรรพบุรุษจึงทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามต่างๆ รวมถึงประเด็นการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นประสบการณ์โดยตรงของผู้เข้าร่วมโครงการบางคน ซึ่งพบว่า ประสบการณ์ส่วนใหญ่ที่ผู้เข้าร่วมโครงการเจอในกระบวนการยุติธรรมไม่ค่อยเป็นที่น่าพึงพอใจเท่าใดนัก

ส่วนประสบการณ์อ้อมสนธยา พลศรี (2550 : 16-18) กล่าวว่า เป็นประสบการณ์ที่บุคคลไม่ได้รับรู้ด้วยตนเองแต่รับผ่านจากบุคคลหรือสิ่งต่างๆ เช่น ครูหรือผู้สอน เอกสารตำรา สื่อต่างๆ

สื่อสารมวลชน เป็นต้น ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการบางคนไม่อยากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แม้จะไม่เคยมีประสบการณ์ตรงในการแจ้งความหรือการดำเนินคดีก็ตาม แต่มีประสบการณ์ทางอ้อมจากการบอกเล่าเรื่องราวของบุคคลรู้จักเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมว่า มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานที่ยาวนาน ใช้เงินจำนวนมากในการดำเนินคดีกว่าจะแล้วเสร็จ ส่งผลทำให้เกิดความรู้สึกด้านลบกับกระบวนการยุติธรรม

จากกระบวนการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการที่กล่าวมาแล้วนั้น มาจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมในเชิงลบเสียส่วนใหญ่ โดยคุณทลี เวชสาร (2546อ้างถึงในพจนินัย เฝื่อนคำ, 2554) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับประเภทของทัศนคติว่า ทัศนคติแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ **หนึ่ง**ทัศนคติเชิงบวกหรือทัศนคติที่ดี เป ☐ นทัศนคติที่ชักนำไป ☐ บุคคลแสดงออกถึงความรู ☐ สึกอารมณ์ ☐ จากสภาพจิตใจโต ☐ ตอบในค ☐ นาคิต ☐ อนุคคอื่นหรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่งรวมทั้งหน ☐ วยงาน องค ☐ กร สถาบัน การดำเนินการขององค ☐ กรอื่นๆ **สอง**ทัศนคติเชิงลบหรือทัศนคติไม ☐ ดี เป็นทัศนคติที่สร ☐ างความรู ☐ สึกที่เป ☐ นไปในทางเสื่อมเสีย ไม ☐ ไค ☐ รับความเชื่อถือหรือไว ☐ วางใจ รวมทั้งเกลียดชังต่อเรื่องราวหรือป ☐ ญหาใดป ☐ ญหาหนึ่งตลอดจนหน ☐ วยงาน องค ☐ กร สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค ☐ กรและอื่นๆ และ **สาม** ทัศนคติที่บุคคลไม ☐ แสดงความคิดเห็นในเรื่องราวหรือป ☐ ญหาใดป ☐ ญหาหนึ่งหรือต ☐ อนุคค หน ☐ วยงาน สถาบัน องค ☐ กรอื่นๆ ซึ่งจากการเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีทัศนคติเชิงลบต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งในชั้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจและกระบวนการในชั้นศาลที่มีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อน ใช้ระยะเวลาดำเนินการนาน มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูง และเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานเลือกปฏิบัติต่อประชาชน

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากข้อมูลจากผู้เข้าร่วมโครงการได้สะท้อนไว้ทั้งหมดจะพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ เมื่อประสบเหตุได้รับความเดือดร้อนจะเข้าไปขอคำปรึกษาหรือช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านก่อนเป็นลำดับแรก เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านในชุมชนมากที่สุด ดังนั้น ผู้ใหญ่บ้านจึงถือเป็นผู้สนับสนุนทางด้านสังคมแรก นอกเหนือจากครอบครัวและคนใกล้ชิดในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านด้านข้อมูลข่าวสารและการสนับสนุนทางจิตใจให้ชาวบ้านรู้สึกได้รับใส่ใจต่อปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นดังที่ House (1985 อ้างในสรงค์กัญญ์ ดวงคำสวัสดิ์, 2539 : 29 - 35) กล่าวว่า แรงสนับสนุนทางด้านสังคมคือ สิ่งที่ได้รับได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในด้านความช่วยเหลือทางด้านข้อมูล ข่าวสาร วัตถุสิ่งของ หรือการสนับสนุนทางด้านจิตใจจากผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มคน และเป็นผลให้ผู้รับได้ปฏิบัติหรือแสดงออกทางพฤติกรรมไปในทางที่ผู้รับต้องการ

โดยการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เกี่ยวกับแหล่งสนับสนุนทางสังคม ผู้ใหญ่บ้านจัดเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมขั้นทุติยภูมิ เนื่องจากเป็นกลุ่มสังคมที่มีความสัมพันธ์ตามแผนและกฎเกณฑ์ที่วางไว้มีอิทธิพลเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานของบุคคลในสังคม โดยคนในกลุ่มนี้ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มสังคมอื่นๆ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (ลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ, 2555 : 30) อย่างไรก็ตาม จากการจัดประเภทของการสนับสนุนทางสังคมตามที่ House (1981: 841 อ้างถึงในลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ, 2555 : 33) ให้ข้อมูลไว้พบว่า การได้รับคำปรึกษาและคำแนะนำจากผู้ใหญ่บ้าน เป็นการสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์และสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านให้การยอมรับนับถือ ให้ความไว้วางใจ และมีความผูกพันต่อกันมากกว่าบุคคลระดับอื่น

นอกจากการได้รับความช่วยเหลือโดยผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมขั้นทุติยภูมิแล้ว ชาวบ้านยังได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ เช่น ศูนย์ดำรงธรรมและสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งอยู่ในขั้นทุติยภูมิด้วย โดยในส่วนของชาวบ้านจะเข้าไปขอความช่วยเหลือเมื่อผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งมักจะเป็นเหตุการณ์ที่มีระดับความรุนแรง และเมื่อมีการดำเนินเรื่องส่งต่อมายังเจ้าหน้าที่ตำรวจ ศูนย์ดำรงธรรม และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ แหล่งสนับสนุนทางสังคมเหล่านี้ได้ช่วยเหลือชาวบ้านและผู้เสียหายให้ได้รับประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมครบทั้ง 4 ด้าน ตามที่ House (1981: 841 อ้างถึงในลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ, 2555 : 33) กล่าวไว้คือ การสนับสนุนด้านอารมณ์, การสนับสนุนด้านการประเมินเพื่อการสนับสนุนซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นใจ, การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลคำแนะนำแนวทางเลือกหรือแนวทางปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และการสนับสนุนด้านการช่วยเหลือในการกระทำกิจกรรมรวมทั้งการให้สิ่งของเงินทอง (Instrument support) เป็นการช่วยเหลือและบริการที่จำเป็นสำหรับผู้เดือดร้อน

4.2 การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

หลังจากแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย ช่องทางการร้องทุกข์ และสิทธิในการได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายแล้ว เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม คณะผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน ได้แก่ นายสรันย์ บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ และ ร.ต.อ.สงัด กุมภาพันธุ์ รองสารวัตรสอบสวน สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์มาบรรยายเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 นายสร้อย บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ให้ความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการประเด็นต่างๆดังนี้

1) ประเด็นการถูกเจ้าหนี้ด่าทอ

กรณีการกู้ยืมเงินจากเจ้าหนี้ และลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ตามที่ตกลงกับเจ้าหนี้ไว้ได้ และเจ้าหนี้ใช้วาจาต่อลูกหนี้อย่างรุนแรงเป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้มีความผิดตามกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติทวงถามหนี้ พ.ศ.2558 มาตรา 1(2) ที่กล่าวไว้ว่า ห้ามผู้ทวงหนี้ใช้วาจาหรือภาษาที่ดูหมิ่นลูกหนี้หรือผู้อื่น หากฝ่าฝืนมีโทษจำคุกทั้งปรับ

2) ประเด็นการค้ำประกัน

สำหรับท่านที่ได้รับผลกระทบจากการค้ำประกันเงินกู้ให้กับบุคคลใกล้ชิด กฎหมายให้ความคุ้มครองกับผู้ค้ำประกันคือ หากบุคคลที่เราไปค้ำประกันไม่สามารถชำระหนี้กับเจ้าหนี้หรือธนาคารได้ เจ้าหนี้หรือธนาคารต้องดำเนินการเรียกร้องและฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กู้ยืมให้สิ้นสุดเสียก่อน และถึงแม้ว่า ในสัญญาการกู้ยืมเงิน ซึ่งเจ้าหนี้หรือธนาคารมักจะยกข้อสัญญาการค้ำประกันมาอ้างว่า ผู้ค้ำประกันเซ็นยินยอมรับผิดชอบหากผู้กู้ยืมไม่ชำระหนี้ตามที่กำหนดได้ ไม่สามารถบังคับใช้ได้ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์(ฉบับ 20) พ.ศ.2557 ที่ระบุว่า เจ้าหนี้หรือธนาคารต้องฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กู้ยืมให้เสร็จสิ้นเสียก่อนจึงจะมาฟ้องร้องกับผู้ค้ำประกันได้ แต่จากประสบการณ์ตรงของผู้เข้าร่วมโครงการพบว่า เจ้าหนี้หรือธนาคารจะฟ้องร้องทั้งผู้กู้และผู้ค้ำประกันพร้อมกัน ทำให้ผู้ค้ำประกันได้รับความเดือดร้อนต้องรับชำระหนี้ร่วมกับผู้กู้โดยปริยาย

3) ไฟแนนซ์รถยนต์

จากการซักถามข้อสงสัยระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับทนายความกรณีรถยนต์ถูกโจรกรรม ซึ่งรถยนต์ยังผ่อนค้างชำระกับบริษัทไฟแนนซ์อยู่ นายสร้อย บุญสวน ได้ให้ข้อมูลว่า หากรถถูกโจรกรรมไปโดยที่เจ้าของรถยังติดค้างเงินกับไฟแนนซ์อยู่ เจ้าของรถไม่ต้องผ่อนชำระค้างงวดต่อ เพราะเมื่อทรัพย์สินสูญหายไปแล้ว สัญญาเช่าจะถูกระงับลงทันที แต่อาจจะมีในบางสัญญาที่ผู้ให้เช่าซื้อได้กำหนดลงในสัญญาเช่าซื้อว่า หากทรัพย์สินสูญหายไป ผู้เช่าซื้อยังมีหน้าที่ต้องชำระเงินที่ค้างชำระอยู่จนครบสัญญา ดังนั้น ต้องกลับไปดูรายละเอียดในสัญญาเช่าซื้อ

4) ทนายความอาสา

จากกรณีสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายหากโดนดำเนินคดี คือ สิทธิในการร้องขอทนายความได้ โดยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิในการต่อสู้คดี สามารถร้องขอต่อศาลให้มีทนายป้องกันสิทธิของตนได้ นอกจากนี้ ศาลยุติธรรมทั่วประเทศได้มีทนายขอแรงที่ลงชื่อไว้ในบัญชีเพื่อทำ

หน้าที่ช่วยเหลือประชาชนด้านคดีความ หรือประชาชนสามารถไปขอความช่วยเหลือได้ ณ ที่ทำการสภามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งการขอรับการช่วยเหลือจะมีเงื่อนไขอยู่ 2 ประการคือ 1.ต้องเป็นผู้ที่ยากจน และ 2. ไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงจะสามารถขอรับการช่วยเหลือได้

หรือหากเป็นกรณีที่ต้องการคำปรึกษาเกี่ยวกับคดีความที่ถูกฟ้อง หรือเป็นเรื่องที่ต้องการใช้สิทธิทางศาล แต่ไม่รู้จะดำเนินการอย่างไร สามารถไปขอคำปรึกษาได้ที่ที่ทำการศาลทุกศาล ซึ่งทุกศาลจะมีทนายความอาสาประจำอยู่ เพื่อคอยให้คำปรึกษาชี้แนะกับประชาชนทั่วไป โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น แต่ทนายความอาสาเหล่านี้จะให้แค่คำปรึกษาได้เท่านั้น ไม่สามารถว่าความให้ได้ เพราะเป็นข้อห้าม

5) การหมิ่นประมาท

มีผู้เข้าร่วมโครงการถามทนายความว่า ตนเองถูกนาง ก. คำ แต่ นาง ก. ไม่ได้เอ่ยชื่อสามารถแจ้งความขอหาหมิ่นประมาทได้หรือไม่ นายศรัณย์ บุญสวน ได้ให้ข้อมูลว่า การกล่าวถึงบุคคลที่สามหรือการนินทาอาจทำให้ถูกฟ้องร้องหมิ่นประมาทได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 ที่บัญญัติว่า ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ต้ององค์ประกอบของการหมิ่นประมาทด้วยคือ การใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นทำให้ผู้อื่นเสียหาย เสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง ทั้งนี้ นายศรัณย์ บุญสวน กล่าวเพิ่มเติมว่า ในปัจจุบันการหมิ่นประมาทมีการฟ้องร้องกันมากขึ้น เนื่องจากมีสื่อสังคมออนไลน์เช่น เฟสบุ๊ก ที่สามารถโพสระบายเรื่องราวส่วนตัว อารมณ์ ความรู้สึก หรือคำประจานผู้อื่นที่เราไม่พอใจได้ ซึ่งบางรายโพสไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 ฐานหมิ่นประมาท ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และปรับไม่เกิน 200,000 บาท

6) การขอรับเงินช่วยเหลือจากการประสบอุบัติเหตุบนท้องถนน

ผู้เข้าร่วมโครงการที่มีบุตรหลานประสบอุบัติเหตุรถจักรยานยนต์ถูกเฉี่ยวชนโดยรถยนต์ส่วนบุคคล และผู้ก่อเหตุหลบหนีไม่ให้ความช่วยเหลือ สามารถไปขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานใดได้หรือไม่ นายศรัณย์ บุญสวน ได้ให้ข้อมูลว่า ถ้ารถจักรยานยนต์คันที่เกิดอุบัติเหตุมีประกันภัย(พ.ร.บ.) บริษัทประกันภัยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ โดยจะให้ความคุ้มครองบุคคลหากได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย (แต่ไม่รวมถึงทรัพย์สินที่เสียหายอื่นๆ) ซึ่งสามารถไปยื่นเรื่องเพื่อขอรับค่าสินไหมทดแทนได้ที่บริษัทกลางคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยค่าเสียหายเบื้องต้นที่ผู้ประสบภัยจะได้รับโดยไม่ต้องรอผลพิสูจน์ความผิดให้แล้วเสร็จ ได้แก่

- กรณีบาดเจ็บ จ่ายค่ารักษาพยาบาลสูงสุดไม่เกิน 30,000 บาท/คน

- กรณีเสียชีวิต/ทุพพลภาพถาวร/สูญเสียอวัยวะ จ่าย 35,000 บาท/คน
- แต่หากมีการพิสูจน์ความรับผิดชอบแล้ว การจ่ายค่าสินไหมทดแทนจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น ดังนี้
- กรณีบาดเจ็บ จ่ายค่ารักษาพยาบาล สูงสุดไม่เกิน 80,000 บาท/คน
 - กรณีเสียชีวิต/ทุพพลภาพถาวร จ่าย 300,000 บาท/คน
 - กรณีสูญเสียอวัยวะ (เป็นไปตามเงื่อนไขตามอัตราที่กำหนด) จ่าย 200,000 - 300,000 บาท/คน
 - กรณีนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล (ผู้ป่วยใน) จ่ายค่าชดเชย 200 บาท / วัน สูงสุดไม่เกิน 20 วัน

4.2.2 รตอ.สจัด กุมภาพันธุ์ รองสารวัตรสอบสวน สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ให้ความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการประเด็นต่างๆดังนี้

1) การจับกุมโดยไม่มีหมาย

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายนั้น ผู้เข้าร่วมโครงการบอกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับกุมประชาชนโดยไม่มีหมายจับไม่ได้ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องว่าการจับกุมประชาชนเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องขอหมายจับจากศาลก่อน ไม่เช่นนั้นถือว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความผิด แต่อย่างไรก็ตาม รตอ.สจัด กุมภาพันธุ์ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมกับผู้เข้าร่วมโครงการว่า การจับกุมมีข้อยกเว้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจับกุมประชาชนได้โดยไม่มีหมายจับได้ในกรณีดังนี้

- บุคคลนั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า เช่น นาย ก. ใช้มีดฟัน นาย ข. ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจพบเห็นเหตุการณ์พอดี
- เมื่อพบบุคคลที่มีพฤติกรรมอันควรสงสัยว่า จะก่อเหตุร้ายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นที่พร้อมในการกระทำความผิด
- เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นเพราะมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้
- การจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราว

2) โทษของการเมาแล้วขับ

จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการที่ว่า การเมาแล้วขับถือเป็นคดีอาญา เป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้กระทำความผิดได้นั้นต้องทำสำนวนส่งอัยการฟ้องศาลเพื่อให้ผู้กระทำความผิดรับโทษต่อไป ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ที่ระบุว่า ห้ามมิให้ขับจี้รถ

ในขณะเมาสุรา หรือของเมาอย่างอื่นๆ และมีการเพิ่มโทษให้หนักขึ้น กับ พ.ร.บ.จราจรทางบก (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2550 ที่ระบุว่า ผู้ที่มีระดับแอลกอฮอล์เกิน 50 มิลลิกรัม จำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับ 10,000 – 20,000 หรือทั้งจำทั้งปรับ และศาลสามารถสั่งพักใช้ใบขับขี่ไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือเพิกถอนใบขับขี่ และศาลสามารถยึดรถได้ไม่เกิน 7 วัน

ส่วนโทษของผู้ที่เมาแล้วขับจนเกิดเหตุทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายทางร่างกายและจิตใจมีโทษจำคุก 1-5 ปี โทษปรับตั้งแต่ 20,000 – 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และศาลสามารถสั่งพักใช้ใบขับขี่ได้ไม่น้อยกว่า 1 ปี

และถ้าเป็นกรณีเมาแล้วขับเป็นเหตุทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายอย่างสาหัส มีโทษจำคุก 2-6 ปี มีโทษปรับตั้งแต่ 40,000 – 120,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และศาลสามารถสั่งพักใช้ใบขับขี่ไม่น้อยกว่า 2 ปี หรือถูกเพิกถอนใบขับขี่

แต่หากเป็นโทษการเมาแล้วขับจนเกิดเหตุทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายมีโทษจำคุก 3-10 ปี ปรับตั้งแต่ 60,000 – 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับและสามารถเพิกถอนใบขับขี่ได้เลย

ไม่เพียงเท่านั้น หลังจากโดนข้อหาเมาแล้วขับแล้ว นอกจากเสียค่าปรับตามข้อมูลเบื้องต้น ผู้ที่เมาแล้วขับต้องทำการอบรม รายงานตัว และต้องมีเครื่องติดตามตัวที่เป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) และ ห้ามออกจากบ้านในช่วงเวลาที่กำหนด รวมถึงการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมด้วย

3) ความผิดในคดีอาญา ยอมความได้หรือไม่ได้

จากความเข้าใจของผู้เข้าร่วมโครงการที่ว่า คดีอาญาเป็นคดีที่ยอมความไม่ได้นั้น รตอ.สงัด กุมภาพันธุ์ กล่าวว่า ไม่ถูกต้องทั้งหมดเสียทีเดียวโดยคดีอาญาแบ่งได้ 2 ประเภทคือ ความผิดอาญาแผ่นดิน และความผิดอาญาส่วนตัว ซึ่งทั้ง 2 ประเภทต่างกันคือ

(1) ความผิดอาญาแผ่นดิน เป็นความผิดอาญาประเภทยอมความไม่ได้ เพราะเป็นความผิดที่ผู้ถูกกระทำและสังคมเป็นผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถดำเนินคดีได้ แม้ผู้เสียหายจะไม่แจ้งความร้องทุกข์ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย การชิงทรัพย์ การปล้นทรัพย์ การพกพาอาวุธปืนในที่สาธารณะ การประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย การประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายการฉ้อโกงประชาชน การโกงแชร์ การค้าขายยาเสพติด เป็นต้น โดยคดีดังกล่าวจึงไม่สามารถที่จะถูกระงับจากการที่ผู้เสียหายไม่ยอมเอาผิดได้ ยกตัวอย่างเช่น คดีบุกรุกในเวลากลางคืนหรือบุกรุกโดยมีอาวุธขู่ซึ่งเป็นเหตุฉกรรจ์กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวไว้ การบุกรุกในเวลากลางคืนหรือมีอาวุธขู่ผิดตัวมาขู่ซึ่งเหตุจึงเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน เมื่อแจ้งความร้องทุกข์ไว้แล้วก็ไม้อาจจะยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ได้ ต้องดำเนินคดีต่อไป

(2) คดีอาญาส่วนตัวหรือคดีอาญาที่ยอมความได้ เป็นคดีความผิดส่วนตัวก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่นความผิดฐานฉ้อโกง ทำให้เสียทรัพย์ บุกรุก ยักยอกทรัพย์ หมิ่นประมาท ฯลฯ ผู้เสียหายจะต้องมาร้องทุกข์กับเจ้าพนักงานเสียก่อน เจ้าพนักงานจึงจะสามารถดำเนินคดีตามกฎหมายได้ ยกตัวอย่างเช่น นายหล่ออายุ 18 ปี หลอกพานางสาวสวย อายุ 16 ปี ไปดูหนังที่งานวัดแห่งหนึ่ง หลังจากหนังเลิกได้พานางสาวสวยไปบ้านตนเองและใช้กำลังปลุกปล้ำข่มขืนนางสาวสวย รุ่งเช้าจึงพานางสาวสวยไปส่งบ้าน พ่อแม่นางสาวสวยสอบถามถึงเหตุการณ์ นายหล่อได้สารภาพความผิดที่ตนเองได้ก่อขืนต่อนางสาวสวย แต่พ่อแม่ของนางสาวสวยมิได้แจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่จึงไม่มีอำนาจเข้าไปดำเนินการเพราะไม่ได้มีการแจ้งความ และไม่ได้กระทำการข่มขืนต่อหน้าผู้อื่น ถือเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จึงถือเป็นความผิดทางอาญาที่ยอมความกันได้ เมื่อเจ้าทุกข์ไม่แจ้งความเจ้าหน้าที่ก็จะดำเนินการคดีไม่ได้

4) สุนัขที่มีเจ้าของสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน

ผู้เข้าร่วมโครงการ ได้สอบถาม รตอ.สัจด์ กุมภัพันธ์ ว่า หากมีสุนัขของเพื่อนบ้านออกมากัดคนหรือทำลายทรัพย์สินของบุคคลอื่น เจ้าของสุนัขจะได้รับโทษอย่างไรซึ่ง รตอ.สัจด์ กุมภัพันธ์ ให้ข้อมูลว่า หากเจ้าของสุนัขปล่อยให้สุนัขไปสร้างความเสียหายต่อร่างกายและทรัพย์สินแก่บุคคลอื่น เจ้าของสุนัขต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

5) การติดไฟนีออนในรถไถหรือรถยนต์ขนส่งพืชผลทางการเกษตร

เนื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำไร่ ทำสวน ซึ่งบางครั้งต้องเก็บเกี่ยวหรือขนส่งพืชผลทางการเกษตรช่วงเวลากลางคืน จึงมีการดัดแปลงใส่ไฟนีออนที่รถยนต์หรือรถไถ การกระทำดังกล่าวผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่ง รตอ.สัจด์ กุมภัพันธ์ ให้คำตอบว่า การแต่งรถ การเปลี่ยนสีไฟหรือการติดตั้งหลอดไฟเป็นสีอื่นนอกเหนือจากโรงงาน ถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท

6) การขับรถป้ายแดงช่วงเวลากลางคืน

ผู้เข้าร่วมโครงการสอบถาม รตอ.สัจด์ กุมภัพันธ์ เกี่ยวกับการขับรถป้ายแดงไปต่างจังหวัดช่วงเวลากลางคืนว่ามีความผิดหรือไม่ และจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร ซึ่ง รตอ.สัจด์ กุมภัพันธ์ ให้ข้อมูลว่า เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องขับรถยนต์ป้ายแดงในตอนกลางคืน จะต้องขออนุญาตกับเจ้าหน้าที่และนายทะเบียนก่อนทุกครั้ง เนื่องจากกฎหมายจราจรหรือพระราชบัญญัติได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ห้ามขับรถป้ายแดงในช่วงเวลากลางคืน แต่หากเจ้าของรถมีความจำเป็นที่จะต้องขับรถป้ายแดงในเวลากลางคืน จะต้องได้รับการอนุญาตจากนายทะเบียนก่อนทุกครั้งด้วยการจดลงในสมุดบันทึก และให้นายทะเบียนเซ็นยืนยันกำกับเพื่อนำไว้ใช้แสดงกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ขอตรวจค้นตามด่านต่างๆ ดังนั้น การขับรถใหม่ป้ายแดงในช่วงกลางคืน

สามารถกระทำได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยเจ้าของรถควรพกพาเอกสารสำคัญติดตัวไปด้วยทุกครั้งเพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

4.3 ความรู้เกี่ยวกับบริการพื้นฐานทางสังคมในกระบวนการยุติธรรมของภาครัฐ

หลังจากการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยมี นายศรีนัย บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ และ รตอ.สงัด กุ่มภาพันธ์ รองสารวัตรสอบสวน สถานีตำรวจเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายแล้ว กิจกรรมต่อมาของโครงการวิจัยคือ กิจกรรมกลุ่มเพื่อทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เชื่อว่าที่ร้อยตรี วัฒนะ เบาะโต้ง ที่ปรึกษากฎหมายจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ และนายศรีนัย บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ มาบรรยายเพื่อทบทวนกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนได้เกิดความเข้าใจและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและสามารถถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนได้ โดยจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับวิทยากรประจำกลุ่มพบความรู้ ความเข้าใจของผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐที่ให้บริการและช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ประชาชน ดังนี้

กลุ่มที่ 1

สมาชิกกลุ่ม 1 ให้ข้อมูลคล้ายคลึงกันว่า หน่วยงานภาครัฐที่ให้ความช่วยเหลือหากประชาชนได้รับความเดือดร้อนทางคดีความก็คือ ศูนย์ดำรงธรรมที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนจะได้รับการเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรมจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพบว่า สมาชิกในกลุ่ม 1 ไม่มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว

ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่ม 1 ได้สะท้อนความคิดเห็นด้านอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจากหลายปัจจัยดังนี้

- 1) ความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่มีน้อยมาก ทั้งในเรื่องของเนื้อหาสาระและความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่จะสามารถช่วยเหลือได้เมื่อประสบปัญหา
- 2) เมื่อชาวบ้านประสบปัญหาและไปขอคำปรึกษาหรือร้องทุกข์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บางครั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางหน่วยงานไม่ให้ความสำคัญ
- 3) ชาวบ้านบางคนประสบปัญหาด้านการเงิน เมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็มีค่าใช้จ่ายหลายด้าน ทั้งการยื่นหลักทรัพย์เพื่อประกันตน ค่าจ้างทนายความ ค่าเดินทาง ค่าที่พักอาศัย เป็นต้น

4) กฎหมายมีช่องโหว่ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่โปร่งใส เช่น การตีความข้อกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือการอำนวยความสะดวกให้พวกพ้อง เป็นต้น

กลุ่มที่ 2

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สมาชิกกลุ่ม 2 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ประชาชนคล้ายคลึงกับกลุ่มที่ 1 คือ รู้จักศูนย์ดำรงธรรม สถานีตำรวจ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ แต่หากตนเองหรือครอบครัวได้รับความเดือดร้อนในระดับที่ไม่มากนัก สมาชิกส่วนใหญ่ไม่อยากจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ไม่อยากขึ้นศาล เพราะจากประสบการณ์การบอกเล่าที่ได้ยินจากบุคคลอื่นคือ การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมต้องใช้เงินจำนวนมากในการดำเนินการกว่าคดีจะแล้วเสร็จ ส่วนสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนจะได้รับการเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรม สมาชิกในกลุ่ม 2 ให้ข้อมูลว่า เพิ่งจะทราบว่าประชาชนมีสิทธิได้รับการเยียวยาอะไรบ้างจากกระบวนการยุติธรรม จากการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ตามที่นายความบอกว่า ประชาชนสามารถขอความช่วยเหลือปรึกษาข้อกฎหมายได้ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด และมีนายความอาสาบริการช่วยเหลือดูแลคดีความให้กับประชาชนในราคาที่ไม่สูงมากนักด้วย

ส่วนความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่มที่ 2 เกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม พบว่า

- 1) อุปสรรคที่สำคัญคือ ความรู้เรื่องกฎหมายของประชาชนที่มีน้อย
- 2) ประสบการณ์และการรับรู้เรื่องการแจ้งความดำเนินคดี ที่ต้องใช้ระยะเวลานาน
- 3) บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเลือกปฏิบัติ
- 4) ปัญหาทางการเงิน โดยประชาชนที่ยากจนบางคนต้องยอมติดคุก เพราะไม่มีเงินในการประกันตัว ไม่มีเงินจ้างทนายความ ไม่มีเงินขึ้นศาล ซึ่งก่อนหน้านี้จะเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ไม่ทราบว่าหน่วยงานอย่างสำนักงานยุติธรรมจังหวัดให้ความช่วยเหลือกับประชาชนด้านนี้อยู่

กลุ่มที่ 3

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สมาชิกกลุ่ม 3 ให้ข้อมูลว่า รู้จักหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ประชาชนคือ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ศูนย์ดำรงธรรม และสถานีตำรวจภูธรเขาค้อ โดยมีสมาชิกท่านหนึ่งเล่าว่า ตนเองเคยได้ยินว่ามีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายกับประชาชน

อยู่ในตัวอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ แต่ไม่ทราบว่าคือหน่วยงานใด ส่วนอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสมาชิกในกลุ่มให้ข้อมูล ดังนี้

- 1) ชาวบ้านไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย
- 2) ชาวบ้านส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการเงิน การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมนอกจากเสียเงินแล้ว ชาวบ้านยังต้องหยุดงานเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ซึ่งทำให้ขาดรายได้ในการเลี้ยงปากเลี้ยงท้องตนเองและครอบครัว

กลุ่มที่ 4

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สมาชิกกลุ่ม 4 ให้ข้อมูลว่า ถ้าเกิดปัญหาด้านคดีความจะไปขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านก่อน ส่วนหน่วยงานภายนอกที่รู้จักคือ ศูนย์ดำรงธรรม สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ส่วนอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสมาชิกในกลุ่ม 4 ส่วนใหญ่มุ่งไปที่เจ้าหน้าที่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาของประชาชน

หลักจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้างต้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้เชิญว่าที่ร้อยตรีวัฒนะ เบาะไต้ ที่ปรึกษากฎหมายจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ และนายสรณ์ย์ บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ มาบรรยายเพื่อทบทวนกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งพบประเด็นที่สำคัญต่อไปนี้

4.3.1 ว่าที่ร้อยตรีวัฒนะ เบาะไต้ ที่ปรึกษากฎหมายจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ให้ความรู้กับผู้เข้าร่วมโครงการ ดังนี้

1) ช่องทางการติดต่อขอความช่วยเหลือจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์

สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ตั้งอยู่ที่ศาลากลางจังหวัดเพชรบูรณ์ เบอร์โทรศัพท์ 056-726458-9 หรือจะโทรสายด่วนกระทรวงยุติธรรมฟรีไม่มีค่าใช้จ่ายที่เบอร์ 1111 กด 77

2) บริการพื้นฐานของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์

สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือกับประชาชนหลายด้านดังนี้

- ปรึกษาปัญหากฎหมาย
- รับเรื่องร้องเรียนความไม่เป็นธรรม
- การช่วยเหลือเรื่องการค้ามนุษย์ (ค่าทนายความ, ค่าธรรมเนียมศาล)
- การขอคำตอบแทนผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

- การปล่อยตัวชั่วคราว
- การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน
- การไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท
- การให้เงินช่วยเหลือ กรณีค่ารักษาพยาบาล,กรณีเสียชีวิต, ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้
ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ

3) การช่วยเหลือการประกันตัว

หากประชาชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีต่างๆ แต่มีปัญหาดำเนินคดีเรื่องเงินประกันตัว

ชั่วคราว สามารถขอรับความช่วยเหลือจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ได้ ซึ่งการให้ความช่วยเหลือเต็มจำนวนเงินหรือบางส่วนขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะอนุกรรมการ ดังนี้

- ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีพฤติกรรมหลบหนี
- ความผิดไม่ร้ายแรงหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย
- คูประวัติการกระทำผิด ความประพฤติ และฐานะ
- สาเหตุหรือพฤติกรรมน่าเชื่อว่าไม่ได้กระทำความผิด

โดยสามารถยื่นคำขอได้ด้วยตนเอง ด้วยการมอบอำนาจ ยื่นคำขอแทนโดยผู้แทนโดยชอบธรรม ยื่นโดยสามีหรือภรรยาที่จดทะเบียน

4) กรณีตกเป็นแพะในกระบวนการยุติธรรม

หากกรณีที่ประชาชนตกเป็นผู้ต้องหาและถูกคุมขังในทัณฑสถาน แต่ได้รับการพิสูจน์ในกระบวนการชั้นศาลถึงที่สุดแล้วว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้กระทำความผิด มีสิทธิยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือเยียวยาจากเรือนจำกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พื้นที่ 1-4 และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดได้ โดยหากกรณีไม่เสียชีวิตจะได้รับการเยียวยา ดังนี้

- ค่าทดแทนการถูกคุมขัง 200 หรือ 500 บาท คำนวณจากวันที่ถูกคุมขังตามกฎหมายกำหนด
- ค่ารักษาพยาบาล ไม่เกิน 40,000 บาท
- ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ ไม่เกิน 50,000 บาท
- ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ (ตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในจังหวัดที่ทำงาน)
- ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ค่าทนายความ และค่าใช้จ่ายกรณีอื่นๆ ไม่เกิน 30,000 บาท

แต่หากเสียชีวิตจะได้รับค่าทดแทน 100,000 บาท, ค่าจัดการศพ 20,000 บาท, ค่าขาด

อุปกรณ์เลี้ยงดู ไม่เกิน 40,000 บาท และค่าความเสียหายอื่นๆ ไม่เกิน 40,000 บาท

ทั้งนี้ จำเลยต้องติดต่อเจ้าพนักงานศาลที่อ่านคำพิพากษาเพื่อขอคัดสำเนาเอกสารโดยให้เจ้าหน้าที่รับรองสำเนาถูกต้อง ได้แก่ สำเนาคำพิพากษาของศาลที่พิพากษา, สำเนามาตรฐาน, หมายจำคุก และหมายปล่อย, สำเนาใบแต่งตั้งทนายความ และหนังสือรับรองคดีถึงที่สุด ซึ่งจำเลยต้องยื่นคำขอรับเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ศาลอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด

5) แนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม

โดยหากประชาชนเป็นผู้เสียหายหรือพบเหตุอาชญากรรมสามารถแจ้งเรื่องมายังสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพื่อมอบหมายต่อให้เจ้าหน้าที่ประสานให้ความช่วยเหลือ ซึ่งจะมีการลงพื้นที่ภายใน 24 ชั่วโมง

6) หลักฐานที่ผู้เสียหายต้องนำมาใช้ในการขอรับเงินค่าตอบแทน

- บันทึกการแจ้งสิทธิจากพนักงานสอบสวน
- สำเนานับถือแจ้งความประจำวัน
- สำเนารายงานการสอบสวนของตำรวจ
- สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน/สำเนาทะเบียนบ้าน
- สำเนาใบเปลี่ยนชื่อ-สกุล(ถ้ามี)
- หนังสือมอบอำนาจ(ถ้ามี)
- หนังสือให้ความยินยอม (กรณีมีทายาทหลายคน)
- หลักฐานค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล (กรณีบาดเจ็บ)
- หลักฐานค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพ (กรณีบาดเจ็บ)
- หนังสือความเห็นแพทย์ (กรณีบาดเจ็บ)
- ใบมรณบัตร (กรณีเสียชีวิต)
- สำเนารายงานการชันสูตรพลิกศพ (กรณีเสียชีวิต)
- สำเนารายงานการชันสูตรบาดแผลของแพทย์ (กรณีเสียชีวิต)
- หนังสือรับรองรายได้ (กรณีประกอบอาชีพ)

4.3.2 นายสรณ์ย์ บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมประเด็นที่ประชาชนควรรู้เกี่ยวกับบริการพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมจากหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้

1) กรณีผู้ร่วมอุทธรณ์การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้ถูกลัก

จากกิจกรรมครั้งที่แล้วที่พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีปัญหาเรื่องการกู้ยืมเงิน การค้าประกัน นายสรณ์ย์ บุญสวน ได้ให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เข้าร่วมโครงการประเด็นผู้ร่วมด้วยว่า โดยกรณีนี้ส่วนใหญ่ผู้

คู่หลักกับผู้รู้ร่วมมักจะเป็ญาคติพี่น้องหรือเพื่อนสนิทกัน ตัวอย่างเช่น การกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อมาซื้อบ้าน ซึ่งถ้ามีผู้เพียงคนเดียวอาจจะไม่ได้รับอนุมัติวงเงินจากธนาคารจึงต้องหาผู้รู้ร่วม แต่เมื่อเวลาผ่อนชำระจริงปรากฏว่าผู้หลักไม่สามารถผ่อนจ่ายหนี้ได้ กรณีนี้ธนาคารสามารถฟ้องเรียกเงินคืนจากผู้รู้ร่วมได้โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องผู้หลัก เพราะถือเป็นลูกหนี้ร่วมดังนั้น จึงอยากให้ผู้เข้าร่วมโครงการทุกท่านระวังในประเด็นนี้ไว้ด้วย

2) ทรัพย์สินที่ไม่สามารถยึดหรืออายัดได้

ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่30) พ.ศ. 2560 ทรัพย์สินที่ไม่สามารถยึดหรืออายัดได้ได้แก่

- เครื่องนุ่งห่มหลับนอน เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องใช้สอยส่วนตัว
- สัตว์ สัตว์ของ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพที่จำเป็นในการเลี้ยงชีพของลูกหนี้
- เบี้ยยังชีพที่กฎหมายกำหนด
- เงินรายได้เป็นที่บุคคลภายนอกยกให้เพื่อเลี้ยงชีพจำนวนไม่เกินเดือนละสองหมื่นบาท
- เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด เงินสงเคราะห์ ของข้าราชการ เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการ หรือพนักงาน ลูกจ้างที่ไม่ใช่หน่วยงานราชการ
- เงินฉาปนกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ได้รับมาจากการตายของบุคคลอื่น

สรุป จากข้อมูลข้างต้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมและบริการพื้นฐานจากภาครัฐมีเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม 2 ครั้งที่คณะผู้วิจัยจัด โดยมีการเชิญ วิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายให้ความรู้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่พบในงานวิจัยครั้งนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ ชุมชน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้ไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนหมายถึง การเรียนรู้ที่ปรากฏอยู่ในชุมชนเป็นกระบวนการของข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีของชาวบ้านและชุมชนที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง สอดคล้องกับ เดวิด แมททิวส์ (2540) ที่อธิบายว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ สิ่งที่เราเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและสาธารณะ ทำให้เราอยู่ในสิ่งที่เรารู้ ซึ่งไม่อาจรู้ได้โดยลำพัง

โดยกระบวนการเรียนรู้ชุมชนที่พบในงานวิจัยนี้ เกิดจากกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการด้วยกัน และระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับวิทยากร ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการได้สะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมาย

และ กระบวนการยุติธรรม และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน รวมถึงสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นได้ด้วย

ส่วนหน่วยงานภาครัฐอย่างสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ให้ความช่วยเหลือกับประชาชนสามารถเข้าถึงประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมนั้น เป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมชั้นทุติยภูมิ ซึ่งเป็นกลุ่มสังคมที่มีความสัมพันธ์ตามแผนและกฎเกณฑ์ที่วางไว้ เช่น เพื่อนร่วมงาน กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มสังคมอื่นๆ (ลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ, 2555 : 30) ซึ่งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยเหลือประชาชนครบทั้ง 4 ด้าน ตามที่เฮาส์ (1981: 841 อ้างถึงในลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ, 2555 : 33) ได้กล่าวไว้คือ ด้านอารมณ์ หมายถึง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหน่วยงานที่ประชาชนไว้วางและเป็นที่ยอมรับในสังคมวงกว้าง, ด้านการประเมินเพื่อการสนับสนุน หมายถึง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหน่วยงานที่ทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในการได้รับประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรม, ด้านข้อมูลข่าวสาร สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหน่วยงานที่ให้ข้อมูลคำแนะนำแนวทางการแก้ปัญหาให้กับประชาชนที่เดือดร้อนเรื่องกฎหมายและการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม และด้านการช่วยเหลือการให้สิ่งของเงินทองแก่ประชาชนที่มีปัญหาทางการเงินได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้อย่างราบรื่น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเอกสาร ดำรา ผลงานวิจัย ผลงานการค้นคว้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษา รูปแบบของการสร้างเครื่องมือวิจัยรวมทั้งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการจัด โครงการในพื้นที่กับ ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คนจำนวน 2 ครั้ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลบรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นแนวความคิดการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ศึกษาเอกสาร ดำรา ผลงานวิจัย ผลงานการค้นคว้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษา รูปแบบของการสร้าง เครื่องมือเพื่อการวิจัย

2.การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการจัด โครงการในพื้นที่กับประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน จำนวน 2 ครั้ง เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลบรรยายเชิงพรรณนาให้เห็นแนวความคิด พัฒนาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมต่อไป

สรุปผลการวิจัย มีดังนี้

โครงการกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ โดย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลกับประชาชนในเขตพื้นที่ชุมชนเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 50 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรม ได้แก่

- 1) กิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มีนายศรัณย์ บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ และ ร.ต.อ.สัจด์ กุมภัพันธ์ รองสารวัตรสอบสวน สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ด้านกฎหมาย บริการ พื้นฐานทางสังคมจากภาครัฐที่ประชาชนพึงมี และขั้นตอนการดำเนินงานในกระบวนการ ยุติธรรมแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

โดยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ คือ

สรุป จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิที่ กฎหมายคุ้มครองในเบื้องต้น เช่น สิทธิในการได้รับการประกันตัว สิทธิในการร้องขอทนาย และสิทธิใน

ทรัพย์สินเป็นต้น ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการที่เคยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้สะท้อนประสบการณ์ไว้คล้ายคลึงกันว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่สร้างความเดือดร้อนบุคคลแรกที่ชาวบ้านจะเข้าไปขอคำปรึกษาหรือช่วยเหลือคือ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านจะให้คำปรึกษาได้ในเบื้องต้น แต่หากเรื่องราวที่เกิดขึ้นมีระดับความรุนแรงที่ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถจัดการได้ก็เลยได้ ก็จะแนะนำหรือประสานงานต่อไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นลำดับต่อไป

ทั้งนี้ จากการเก็บข้อมูลทั้งหมดข้างต้นประเด็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ช่องทางการร้องทุกข์ และสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย ได้สะท้อนให้เห็นข้อมูลที่สำคัญคือ ความรู้ความเข้าใจของผู้เข้าร่วมโครงการในเรื่องต่างๆเป็นผลมาจากประสบการณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสนธยา พลศรี (2550: 16-18) ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่า มนุษย์จะมีลักษณะการเรียนรู้มาจากหลายปัจจัยหนึ่งในนั้นคือ ประสบการณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้ โดยอาจเป็นทั้งประสบการณ์ทางตรงและประสบการณ์ทางอ้อม ซึ่งประสบการณ์ทางตรง คือ ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับด้วยตนเองหรือการฝึกฝนด้วยตนเอง โดยผู้เข้าร่วมโครงการที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่ดิน รอส. เนื่องมาจากตนเองเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในที่ดิน รอส. มาตั้งแต่บรรพบุรุษจึงทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามต่างๆ รวมถึงประเด็นการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นประสบการณ์โดยตรงของผู้เข้าร่วมโครงการบางคน ซึ่งพบว่าประสบการณ์ส่วนใหญ่ที่ผู้เข้าร่วมโครงการเจอในกระบวนการยุติธรรมไม่ค่อยเป็นที่น่าพึงพอใจเท่าใดนัก

ส่วนประสบการณ์อ้อมสนธยา พลศรี (2550 : 16-18) กล่าวว่า เป็นประสบการณ์ที่บุคคลไม่ได้รับรู้ด้วยตนเองแต่รับผ่านจากบุคคลหรือสิ่งต่างๆ เช่น ครูหรือผู้สอน เอกสารตำรา สื่อต่างๆ สื่อสารมวลชน เป็นต้นซึ่งจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการบางคนไม่ชอบเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแม้จะไม่เคยมีประสบการณ์ตรงในการแจ้งความหรือการดำเนินคดีก็ตาม แต่มีประสบการณ์ทางอ้อมจากการบอกเล่าเรื่องราวของบุคคลรู้จักเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมว่ามีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานที่ยาวนาน ใช้เงินจำนวนมากในการดำเนินคดีกว่าจะแล้วเสร็จ ส่งผลทำให้เกิดความรู้สึกด้านลบกับกระบวนการยุติธรรม

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากข้อมูลของผู้เข้าร่วมโครงการได้สะท้อนไว้ทั้งหมดจะพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เมื่อประสบเหตุได้รับความเดือดร้อนจะเข้าไปขอคำปรึกษาหรือช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านก่อนเป็นลำดับแรก เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านในชุมชนมากที่สุด ดังนั้นผู้ใหญ่บ้านจึงถือเป็นผู้สนับสนุนทางด้านสังคมแรก นอกเหนือจากครอบครัวและคนใกล้ชิดในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านด้านข้อมูลข่าวสารและการสนับสนุนทางจิตใจให้ชาวบ้านรู้สึกได้รับความใส่ใจต่อปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นดังที่ House (1985 อ้างในสรงศักดิ์ ดวงคำสวัสดิ์, 2539 : 29 - 35) กล่าวว่า ีว่า แรง

สนับสนุนทางด้านสังคมคือ สิ่งที่ได้รับได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในด้านความช่วยเหลือทางด้านข้อมูล ข่าวสาร วัตถุสิ่งของ หรือการสนับสนุนทางด้านจิตใจจากผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มคน และเป็นผลให้ผู้รับได้ปฏิบัติหรือแสดงออกทางพฤติกรรมไปในทางที่ผู้รับต้องการ

- 2) กิจกรรมกลุ่มเพื่อทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ มีนายสรันย์ บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ และ ว่าที่ร้อยตรี วัฒนธนา เบาะโต้ง ที่ปรึกษาทนายความ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นวิทยากรบรรยายเพื่อทบทวนกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เกิดความเข้าใจและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและสามารถถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเข้าถึงประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมได้

อภิปรายผล

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้จากการจัดโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบไปแล้วในกิจกรรมครั้งที่ 1 ดังนั้นการจัดกิจกรรมครั้งที่ 2 จึงเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อทบทวนความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบ และเน้นถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

กลุ่มที่ 1

สมาชิกกลุ่ม 1 ให้ข้อมูลคล้ายคลึงกันว่า หน่วยงานภาครัฐที่ให้ความช่วยเหลือหากประชาชนได้รับความเดือดร้อนทางคดีความก็คือ ศูนย์ดำรงธรรม ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนจะได้รับการเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรมจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพบว่า สมาชิกในกลุ่ม 1 ไม่มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว

ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่ม 1 ได้สะท้อนความคิดเห็นด้านอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจากหลายปัจจัยดังนี้

- 1) ความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่มีน้อยมาก ทั้งในเรื่องของเนื้อหาสาระ และความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานที่จะสามารถช่วยเหลือได้เมื่อประสบปัญหา
- 2) เมื่อชาวบ้านประสบปัญหาและไปขอคำปรึกษาหรือร้องทุกข์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บางครั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐบางหน่วยงานไม่ให้ความสำคัญ

3) ชาวบ้านบางคนประสบปัญหาด้านการเงิน เมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็มีค่าใช้จ่ายหลายด้าน ทั้งการยื่นหลักทรัพย์เพื่อประกันตน ค่าจ้างทนายความ ค่าเดินทาง ค่าที่พักอาศัย เป็นต้น

4) กฎหมายมีช่องโหว่ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่โปร่งใส เช่น การตีความข้อกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือการอำนวยความสะดวกให้พวกพ้อง เป็นต้น

กลุ่มที่ 2

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สมาชิกกลุ่ม 2 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ประชาชนคล้ายคลึงกับกลุ่มที่ 1 คือ รู้จักศูนย์ดำรงธรรม สถานีตำรวจ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ แต่หากตนเองหรือครอบครัวได้รับความเดือดร้อนในระดับที่ไม่มากนัก สมาชิกส่วนใหญ่ไม่อยากจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ไม่อยากขึ้นศาล เพราะจากประสบการณ์การบอกเล่าที่ได้ยินจากบุคคลอื่นคือ การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมต้องจ่ายเงินจำนวนมากในการดำเนินการกว่าคดีจะแล้วเสร็จ ส่วนสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนจะได้รับการเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรม สมาชิกในกลุ่ม 2 ให้ข้อมูลว่า เพิ่งจะทราบว่าประชาชนมีสิทธิได้รับการเยียวยาอะไรบ้างจากกระบวนการยุติธรรม จากการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ตามที่ทนายความบอกว่า ประชาชนสามารถขอความช่วยเหลือปรึกษาข้อกฎหมายได้ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด และมีทนายความอาสาบริการช่วยเหลือดูแลคดีความให้กับประชาชนในราคาที่ไม่สูงมากนักด้วย

ส่วนความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่มที่ 2 เกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม พบว่า

- 1) อุปสรรคที่สำคัญคือ ความรู้เรื่องกฎหมายของประชาชนที่น้อย
- 2) ประสบการณ์และการรับรู้เรื่องการแจ้งความดำเนินคดี ที่ต้องใช้ระยะเวลานาน
- 3) บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเลือกปฏิบัติ
- 4) ปัญหาทางการเงิน โดยประชาชนที่ยากจนบางคนต้องยอมติดคุก เพราะไม่มีเงินในการประกันตัว ไม่มีเงินจ้างทนายความ ไม่มีเงินขึ้นศาล ซึ่งก่อนหน้านี้จะเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ไม่ทราบว่า มีหน่วยงานอย่างสำนักงานยุติธรรมจังหวัดให้ความช่วยเหลือกับประชาชนด้านนี้อยู่

กลุ่มที่ 3

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สมาชิกกลุ่ม 3 ให้ข้อมูลว่า รู้จักหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ประชาชนคือ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ศูนย์ดำรงธรรม และสถานีตำรวจภูธรเขาค้อ โดยมีสมาชิกท่านหนึ่งเล่าว่า ตนเองเคยได้ยินว่ามีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายกับประชาชนอยู่ในตัวอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ แต่ไม่ทราบว่าคือหน่วยงานใด ส่วนอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสมาชิกในกลุ่มให้ข้อมูล ดังนี้

- 1) ชาวบ้านไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย
- 2) ชาวบ้านส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการเงิน การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมนอกจากเสียเงินแล้ว ชาวบ้านยังต้องหยุดงานเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ซึ่งทำให้ขาดรายได้ในการเลี้ยงปากเลี้ยงท้องตนเองและครอบครัว

กลุ่มที่ 4

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สมาชิกกลุ่ม 4 ให้ข้อมูลว่า ถ้าเกิดปัญหาด้านคดีความจะไปขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านก่อน ส่วนหน่วยงานภายนอกที่รู้จักคือ ศูนย์ดำรงธรรม สถานีตำรวจภูธรเขาค้อ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ส่วนอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม สมาชิกในกลุ่ม 4 ส่วนใหญ่มุ่งไปที่เจ้าหน้าที่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาของประชาชน

หลังจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้างต้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้เชิญว่าที่ร้อยตรีวัณณะ เบาะไต้ ที่ปรึกษากฎหมายจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ และนายศรัณย์ บุญสวน ทนายความจังหวัดเพชรบูรณ์ มาบรรยายเพื่อทบทวนกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งพบประเด็นที่สำคัญต่อไปนี้

จากข้อมูลข้างต้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับกระบวนการ ยุติธรรมและบริการพื้นฐานจากภาครัฐมีเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม 2 ครั้งที่คณะผู้วิจัยจัด โดยมีการเชิญ วิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายให้ความรู้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่พบในงานวิจัยครั้งนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้ไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนหมายถึงการเรียนรู้ที่ปรากฏอยู่ในชุมชนเป็นกระบวนการของข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีของชาวบ้าน และชุมชนที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง สอดคล้องกับ เดวิด แมททิวส์ (2540) ที่อธิบายว่า กระบวนการเรียนรู้

ของชุมชน คือ สิ่งที่เราเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและสาธารณะ ทำให้เราอยู่ในสิ่งที่เราอยู่ ซึ่งไม่อาจรู้ได้โดยลำพัง

โดยกระบวนการเรียนรู้ชุมชนที่พบในงานวิจัยนี้ เกิดจากกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการด้วยกัน และระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับวิทยากร ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการได้สะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และ กระบวนการยุติธรรม และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน รวมถึงสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นได้ด้วย

ส่วนหน่วยงานภาครัฐอย่างสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ให้ความช่วยเหลือกับประชาชนสามารถเข้าถึงประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมนั้น เป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมชั้นทุติยภูมิ ซึ่งเป็นกลุ่มสังคมที่มีความสัมพันธ์ตามแผนและกฎเกณฑ์ที่วางไว้ เช่น เพื่อนร่วมงาน กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มสังคมอื่นๆ (ลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ, 2555 : 30) ซึ่งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยเหลือประชาชนครบทั้ง 4 ด้าน ตามที่เฮาส์ (1981: 841 อ้างถึงในลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ, 2555 : 33) ได้กล่าวไว้คือ ด้านอารมณ์ หมายถึง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหน่วยงานที่ประชาชนไว้วางและเป็นที่ยอมรับในสังคมวงกว้าง, ด้านการประเมินเพื่อการสนับสนุน หมายถึง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหน่วยงานที่ทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในการได้รับประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรม, ด้านข้อมูลข่าวสาร สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหน่วยงานที่ให้ข้อมูลคำแนะนำแนวทางการแก้ปัญหาแก่ประชาชนที่เดือดร้อนเรื่องกฎหมายและการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม และด้านการช่วยเหลือการให้สิ่งของเงินทองแก่ประชาชนที่มีปัญหาทางการเงินได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้อย่างราบรื่น

ข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมโครงการ

1. อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการลงชุมชนหมุนเวียนเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น
2. อยากให้มีการตั้งศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์ หรือคลินิกกฎหมายในหน่วยงานของชุมชนอย่างจริงจัง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ว่าการอำเภอ เป็นต้น โดยให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านกฎหมายประจำในหน่วยงาน
3. อยากให้มีทุนความอาสาประจำทุกอำเภอ
4. อยากให้มีการกระจายสำนักงานยุติธรรมจังหวัดที่ให้คำปรึกษาเรื่องกฎหมายตามพื้นที่นอกตัวเมืองด้วย

5. อยากให้มีการจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิที่ชาวบ้านควรรู้ เช่น ที่ดิน รอส. ให้ประชาชนมีความเข้าใจให้ถูกต้อง เพื่อจะได้ทราบสิทธิและหน้าที่ของตน จะได้ไม่ปฏิบัติผิดเงื่อนไขและถูกดำเนินคดีจากรัฐ

นอกจากนั้น ผู้เข้าร่วมโครงการได้สะท้อนประเด็นความรู้และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมภายใต้โครงการกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างชุมชนต้นแบบไว้ดังนี้

1. หลังจากการเข้าร่วมโครงการนี้ ได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องของกฎหมายและช่องทางการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจากสิ่งที่วิทยากรมาบรรยายซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และจะนำความรู้ไปเผยแพร่และให้คำแนะนำกับบุคคลอื่นในชุมชนด้วย

2. หลังจากการเข้าร่วมโครงการนี้ ได้ทราบว่าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศาลมีทนายความอาสาให้บริการประชาชนที่เดือดร้อน

3. หลังจากการเข้าร่วมโครงการนี้ ได้ทราบถึงบริการพื้นฐานจากภาครัฐ เช่น การจ่ายค่าชดเชยเยียวยาให้กับประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น กรณีการประสบอุบัติเหตุสาหัสต้องเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาล สามารถเข้าไปขอรับความช่วยเหลือจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัดได้

4. หลังจากการเข้าร่วมโครงการนี้ ได้ทราบขั้นตอนการติดต่อประสานงานเวลาจะขอความช่วยเหลือจากกระบวนการยุติธรรม

5. หลังจากการเข้าร่วมโครงการนี้ ได้ทราบถึงหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับประชาชน นอกเหนือจากศูนย์ดำรงธรรม

แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นที่รู้กันคืออยู่แล้ว แต่การหาไม้บรรทัดที่เหมาะสมมาวัดจะช่วยให้เราประเมินความก้าวหน้าของกระบวนการยุติธรรมของไทยซึ่งถือว่าเป็นมิติสำคัญมิติหนึ่งของการสร้างสังคมที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมและเป็นสุข

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มประชากรที่มีฐานะยากจนเพิ่มขึ้นนั้น เป็นปัญหาที่ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย แต่อย่างไรก็ดี การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และทบทวนกระบวนการเรียนรู้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ก็ทำให้เห็นว่าประชาชนยังต้องการความรู้ความเข้าใจในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอีกมาก และยังถือว่าเป็นเรื่องสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวันไม่ใช่เรื่องที่ไกลตัวเลย

บรรณานุกรม

- กนกทอง สุวรรณบุลย์.อิทธิพลของค่านิยมทางจริยธรรมสิ่งจูงใจการสนับสนุนทางสังคมต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.)จังหวัดระยอง.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.
- จุฑาทิพย์ พิทักษ์. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเรื่องเพศวิถีของวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- ฉัตรพร เสมอใจ. พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดเคชั่น, 2550.
- ชวนันท์ ชาญศิลป์. เอกสารการสอนวิชาทฤษฎีการเรียนรู้. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://blog.buu.ac.th/blog/learning/31>, 2553.
- ชาญวิทย์ ตั้งสุวรรณกุล. ทฤษฎีแรงสนับสนุนทางด้านสังคม. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก : <https://www.gotoknow.org/posts/470623>. (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2560).
- ชลธิชา เกียรติสุข. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนในการดำเนินคดีทางศาล : ศึกษากรณีการให้ความช่วยเหลือทางด้านทนายความในคดีแพ่งโดยรัฐ. นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- ณัฐพรธนูสรณ์ทรงกูร. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้พื้นฐานการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อสร้างงานออกแบบของผู้เรียนที่มีพื้นฐานด้านการเรียนที่แตกต่างกัน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2555.
- ทัศนคติ. [ออนไลน์] เข้าถึงจาก :<http://phatrsa.blogspot.com/2010/01/attitude.html>. (สืบค้น วันที่ 1 มีนาคม 2562).
- ทิสนา แยมมณีและคณะ. กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2545.
- ธนัตถ์ พรหมด้วง. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ ในลุ่มน้ำแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550.
- นิโลบล ตรีเสนห์จิต. แรงจูงใจ และทัศนคติด้านผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อถุงผ้าในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร, 2550.

นนทวรรณ ปั่นงาม. การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2556.

ประเวศ ะสี. **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศิลปกรรม**. กรุงเทพมหานคร: หอมข้าวบ้าน, 2541.

พจนีย์ เผื่อนคำ. ทศนคติของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.

ไพศาล แยมวงษ์. การศึกษาการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สารนิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555.

มาลินี จุโฑปะมา. **จิตวิทยาการศึกษา Educational Psychology**. บุรีรัมย์. เรวัตการพิมพ์, 2554.

ยศวดี นิรารมย์. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์บัณฑิต ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสีทธิมนุษยชนและการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2554.

ลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตความคงอยู่และการสนับสนุนทางสังคมของพยาบาลวิชาชีพในพื้นที่ที่มีความไม่สงบของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักวิจัยและพัฒนา, 2555.

วชิรรา โรจนสกุลเกตุ. ทศนคติของประชาชนที่มีต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร : ศึกษากรณีชาวจังหวัดอุบลราชธานี. สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก. กรุงเทพมหานคร, 2550.

วัลภา สบายยิ่ง. หน่วยที่ 8 การเรียนรู้. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต หน่วยที่ 8-15**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: สาขามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2561.

วรยุทธ กิตติอุดม. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน: ศึกษากรณีชุมชนสุขสันต์พัฒนา เขตคลองสามวา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2550.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. **จิตวิทยาสังคม ทฤษฎีและปฏิบัติการ**. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น, 2545.

ศิวนารถ กิตติวัฒน์. การศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการให้บริการของตำรวจจราจรในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2551.

ศิริวรรณ กมลสุขสถิต และปราชญ์ ปรัชญาพันธ์. ความรู้และเจตคติที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมชุมชนของ
ประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์, 2552.

สนอง เหล่าน้อย. ทศนคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม
ของตำรวจ สถานีตำรวจภูธรป่าไร่ อำเภอคอนตา จังหัดมุกดาหาร. สารนิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานท้องถิ่น สถาบันบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราช
ภัฏชัยภูมิ, 2554.

สยมพร ศรีมุงคุณ. [ออนไลน์] เข้าถึงจาก ;<https://www.gotoknow.org/posts/341272>. **ทฤษฎีการ
เรียนรู้**. (สืบค้นวันที่ 28 มีนาคม 2562).

สัณญพงศ์ ลิ้มประเสริฐ, สุจินต์ เสนาแพทย์และวสิน อุดันโน. บทควมวิจัยเรื่อง ยุติธรรมชุมชน :
กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย. รายงานสืบเนื่องงานประชุมวิชาการระดับชาติ
มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562, 2562.

สุรางค์ไ้วตระกูล. **ศาสตร์การสอน**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สนธยา พลศรี. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2550.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์กร ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

อัญธิกา ชั่งกฤษ. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2554.

อาภากร มินวงษ์และณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการพัฒนาความเข้มแข็ง
ของชุมชน. กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. 2558.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 1

กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึง
กระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 1

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 1

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 1

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 1

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 1

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 1

เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ภาคผนวก ข

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 2

กิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการ

ยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 2

กิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 2

กิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 2

กิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 2

กิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 2

กิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รูปภาพการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งที่ 2

กิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล นางสาวมนัสนันท์ ปิ่นพิทักษ์

Miss. ManasnunPinpitak

2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3670200012010

3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

4. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์

5. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อ.เมือง จ. เพชรบูรณ์ 67000

โทรศัพท์ 056-717137, 082-6592624 E-mail doggy0900@hotmail.com

6. ประวัติการศึกษา

นบ. (นิติศาสตรบัณฑิต)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นม. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต) สาขากฎหมายธุรกิจ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

7. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

นิติศาสตร์ สาขากฎหมายธุรกิจ

8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การปรับตัวในการเรียนในระดับอุดมศึกษาของ
นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ หมู่เรียน 5611020231 และ 5611020232
ในรายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป ทวนอุดหนุนการวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ประจำปีงบประมาณ 2556 (นักวิจัยหน้าใหม่)

หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค กรณีศึกษา
ความปลอดภัยของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ตทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทวิจัยทั่วไป
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทุนอุดหนุนการวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ประจำปีงบประมาณ 2559

ผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล นางสาวศวดี นีรารมย์

Miss YoswadeeNirarom

2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 1679900034093

3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

4. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์

5. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

สาขาวิชาพัฒนาศักยภาพ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อ.เมือง จ. เพชรบูรณ์ 67000

โทรศัพท์ 056-717137E-mail nannie_pig@hotmail.com

6. ประวัติการศึกษา

ปริญญาโท ศศ.ม (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสัททิมมนุษยชน

และการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล

ปริญญาตรี ศศ.บ. (ศิลปศาสตรบัณฑิต) สาขาพัฒนาศักยภาพ

มหาวิทยาลัยนเรศวร

7. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

-

8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- ปี พ.ศ. 2559(1) ผู้ร่วมวิจัย เรื่องการสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 วิถีไทหล่มให้เป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน
 ทุนอุดหนุนงานวิจัย งบประมาณแผ่นดิน ประเภทงานวิจัยเพื่อสร้าง
 องค์ความรู้
- (2) ผู้ร่วมวิจัย เรื่องแนวทางการส่งเสริมอาชีพของคนพิการขององค์การ
 บริการส่วนตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
 ทุนอุดหนุนงานวิจัย งบประมาณแผ่นดิน ประเภทงานวิจัยเพื่อ
 พัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
- ปี พ.ศ. 2558 ผู้ร่วมวิจัย เรื่องการจัดการความรู้ผ่านนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อ
 พัฒนาทักษะด้านไอซีทีให้กับเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ตำบลลง
 มวลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
 ทุนอุดหนุนงานวิจัย งบประมาณแผ่นดิน ประเภทงานวิจัยเพื่อ
 พัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
- ปี พ.ศ. 2556 แนวทางการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างสถานีตำรวจ โรงพยาบาล
 และหน่วยกู้ภัย เมื่อเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน เขตตำบลในเมือง
 อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
 ทุนอุดหนุนงานวิจัย ประเภททั่วไป
- ปี พ.ศ. 2553 ผู้ช่วยวิจัยโครงการวิจัยกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความ
 รุนแรงในครอบครัว: ฐานความคิด โอกาส และอุปสรรค
 ของศูนย์สิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล นางสาวไจสคราญ จารึกสมาน
 Miss Jaisakran Jarueksamarn
2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 6799 00059 13 1
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์
5. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

สาขาวิชาพัฒนาศักยภาพ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อ.เมือง จ. เพชรบูรณ์ 67000

โทรศัพท์ 056-717137 E-mail roseroserose003@gmail.com

6. ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2557 ศศ.ม. (การบริหารการพัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

พ.ศ. 2553 ศศ.ม. (ภูมิภาการศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พ.ศ. 2544 ศ.บ. (ศิลปะไทย) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

7. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- ความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

พ.ศ. 2553 วิจัยเรื่องสถานภาพของม้งลาวอพยพกับนโยบายแก้ไขปัญหาและการปฏิบัติของประเทศไทย: กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเจ็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

พ.ศ. 2555 รายงานการวิจัยในชั้นเรียน เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และการเขียนในรายวิชา พลวัตสังคมไทย รหัสวิชา 2500102 ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

พ.ศ. 2558 วิจัยทุนทางสังคมกับการจัดการมรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านวัดโฆษา บ้านท่าช้าง ตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ (อยู่ระหว่างดำเนินการวิจัย)

